

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

HBO-Rechten

voltijd/deeltijd

Hogeschool van Amsterdam

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

HBO-Rechten

voltijd/deeltijd

Hogeschool van Amsterdam

CROHO nr. 39205

Hobéon Certificering

Datum:

12 december 2014

Auditpanel:

drs. F.M. Brouwer

mr. J. W.Helsdingen

mr. H. v.d. Luytgaarden

mr. J. Lanenga

A. Arbaj

Secretaris:

drs. G.W.M.C. Broers

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	5
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	7
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	23
6.	AANBEVELINGEN	23
BIJLAGE I	Scoretabel	27
BIJLAGE II	Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	29
BIJLAGE III	Schematisch overzicht opleidingsprogramma	31
BIJLAGE IV	Programma, werkwijze en beslisregels	49
BIJLAGE V	Lijst geraadpleegde documenten	53
BIJLAGE VI	Overzicht auditpanel	55

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Hogeschool van Amsterdam
status instelling (bekostigd of rechtspersoon voor hoger onderwijs)	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief; termijn 5 november 2013 t/m 4 november 2019 (NVAO besluit van 5 november 2013)
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	B Hbo-Rechten
registratienummer croho	39205
domein/sector croho	Hoger Juridisch Onderwijs / sector Economie
oriëntatie opleiding	Hbo
niveau opleiding	Bachelor
graad en titel	Bachelor of Laws
aantal studiepunten	240 EC
afstudeerrichtingen	
onderwijsvorm(en)	Competentiegericht onderwijs
locatie	Amsterdam
varianten	Voltijd, Deeltijd
relevante lectoraten	Legal Management
datum audit	7 oktober 2014
contactpersonen	Mevr. W. de Vries-Kempes w.e.de.vries-kempes@hva.nl

Basisgegevens **hbo-bacheloropleiding HBO-Rechten**, voltijd en deeltijd¹. Hogeschool van Amsterdam.

Bron: Kritische Reflectie, HBO-Rechten. Mei 2014.

Peildatum: januari 2014.

instroom (aantal)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
▪ voltijd	348	425	437	460	447	550
▪ deeltijd	38	20	22	21	17	nnb
uitval (percentage)						
uit het eerste jaar ²	2008	2009	2010	2011	2012	2013
▪ voltijd	51,7	50,1	49,2	54,1	63,5	nnb
▪ deeltijd	50,0	20,0	27,3	47,6	76,5	nnb
uit de hoofdfase ³ (percentage)				2007	2008	2009
▪ voltijd				35,1	26,8	25,0
▪ deeltijd				24,0	26,3	31,3
rendement (percentage) ⁴				2007	2008	2009
▪ voltijd				55,1	50,0	nnb
▪ deeltijd				48,0	57,9	18,8
docenten (aantal + fte)			aantal		Fte	
▪ voltijd			64		55,3	
▪ deeltijd			idem		idem	
opleidingsniveau docenten (percentage) ⁵			Bachelor	Master	PhD.	
▪ voltijd			1	99	8	
▪ deeltijd			idem	idem	idem	
docent-student ratio ⁶						
▪ voltijd			1:29			
▪ deeltijd			1:45			
contacturen (aantal) ⁷			1 ^e jaar	2 ^e jaar	3 ^e jaar	4 ^e jaar
▪ voltijd			12,1	10,7	12,5	8,0
▪ deeltijd			7,0	6,3	7,9	-

¹ Bron: Basisgegevens opleidingsbeoordeling 'Indicatoren en definities', Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, 11 september 2012.

² Het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten. Uitgedrukt in percentages.

³ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁴ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁵ Het aandeel docenten (onderwijzend personeel) met een hbo, master en PhD in het totaal aantal docenten (onderwijzend personeel).

⁶ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

⁷ Alleen de geroosterde contacttijd is hier opgenomen. Tijd voor gesprekken met studieloopbaanbegeleider, gesprekken op de leerplek, bekijken van webcolleges e.d. zijn niet in de contacttijd verwerkt.

2. SAMENVATTING

De opleiding HBO-Rechten leidt studenten op tot, zoals zij het zelf formuleert, de professional met kennis en vaardigheden: het talent met twee handen. De opleiding ziet het daarna als haar taak om deze hbo-jurist op de arbeidsmarkt te positioneren. Op die arbeidsmarkt verschijnen de laatste jaren steeds meer hbo-juristen; inmiddels bieden elf andere hogescholen deze opleiding aan. Daarnaast zijn er nog drie particuliere instellingen en de Open Universiteit die de opleiding aanbieden. De opleiding in Amsterdam is de grootste in het land. Afgestudeerden van de opleiding komen terecht bij een breed scala aan organisaties: van de rechtspraak tot en met rechtsbijstandsverzekeraars en juridische adviesbureaus.

Standaard 1. Beoogde eindkwalificaties

Het profiel van de Amsterdamse HBO-Rechten opleiding richt zich met name op de grootstedelijke context, op juridisch kennis- en informatiemanagement en het regisseren van organisatieprocessen. De opleiding hanteert voor haar beide varianten een set eindkwalificaties, geformuleerd in de vorm van competenties, die in 2012 in landelijk verband zijn afgesproken en vastgelegd. De competenties sluiten goed aan bij de eisen van het werkveld; zij zijn gevalideerd door het werkveld dat bestaat uit organisaties waar afgestudeerden van deze opleiding terechtkomen. De opleiding heeft zelf nog een extra competentie aan de landelijk set competenties toegevoegd die zich richt op de ontwikkeling van de eigen professionaliteit en het beroep. Daarnaast profileert de opleiding zich op twee punten: de organisatie van juridische processen en de grootstedelijke context. De opleiding heeft het aspect internationalisering in zowel de set competenties als in het programma opgenomen en biedt haar studenten daarmee de gelegenheid om het vakgebied ook binnen internationale kaders te plaatsen. De onderzoekscomponent is eveneens in de competenties verwerkt en heeft voor de opleiding een duidelijk praktijkgericht karakter. Het auditteam komt voor standaard 1 tot het oordeel goed. Dit oordeel geldt voor beide varianten.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

De opleiding biedt de student een programma aan dat actueel is en de student de vereiste diepgang biedt. De relatie tussen de eindkwalificaties, de doelstellingen en het programma is duidelijk aanwezig. Positief is dat de opleiding er in is geslaagd om de eindkwalificaties voor de student duidelijk uit te werken en daarbij telkens te verwijzen naar concrete beroepssituaties. Er is sprake van zowel horizontale als verticale samenhang in het programma. Studenten die meer diepgang willen, biedt de opleiding voor het vakgebied relevante minoren aan en een excellentieprogramma dat studenten de mogelijkheid biedt om door te stromen naar het wetenschappelijk onderwijs. De door de opleiding voorgeschreven literatuur representeert het hbo-bachelorniveau. Het aspect internationalisering is in het curriculum verwerkt evenals de onderzoekscomponent die de student voorbereidt op zijn afstuderen.

Het docententeam is vrijwel volledig op minimaal masterniveau opgeleid, veelal op het terrein van recht. Docenten zijn didactisch geschoold, een aantal docenten is werkzaam in de praktijk en beschikt over praktijkervaring. De teammanager voert met alle docenten functionerings- en beoordelingsgesprekken waarbij afspraken worden gemaakt en vervolgens vastgelegd, onder andere met betrekking tot scholing. Op het onderdeel didactiek wil de opleiding nog een slag maken om de tevredenheid van studenten ook op dit terrein te vergroten. Studenten zijn tevreden over het docententeam; zij wijzen op de persoonlijke aandacht en op hun toegankelijkheid. De opleiding biedt docenten de gelegenheid om docentstages te volgen in het werkveld. De relatie van de opleiding met het werkveld is goed, onder andere door de convenanten die de opleiding heeft gesloten met voor haar relevante partners.

De rendementen blijven voor de opleiding een aandachtspunt. De opleiding heeft maatregelen genomen en wil door nieuwe maatregelen de rendementscijfers verbeteren, onder andere door intakegesprekken en een strenger beleid rond het bindend studieadvies. De opleiding hanteert een goed vormgegeven taalbeleid voor studenten door hen extra studieonderdelen taalbeheersing te bieden. Ook kent de opleiding een numerus fixus om zo een mogelijke *mismatch* tussen vraag en aanbod van afgestudeerden op de arbeidsmarkt te voorkomen en om de organisatie niet verder te belasten. De studieloopbaanbegeleiding ervaren studenten als zinvol, het hieraan gekoppelde portfolio geeft goed zicht op en inzicht in de ontwikkeling van de student gedurende zijn vierjarige opleiding. De voor de opleiding relevante voorzieningen, waaronder de in het Kohnstammhuis ondergebrachte bibliotheek, zijn goed uitgerust. Het auditteam komt voor standaard 2 tot het oordeel goed. Dit oordeel geldt voor beide varianten.

Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding hanteert een toetsprocedure die transparant is en die leidt tot toetsen die betrouwbaar zijn, de validiteit van de toetsen is gewaarborgd. De positie van de examencommissie en de toetscommissie binnen de opleiding zijn duidelijk. Nieuwe ontwikkelingen op het terrein van wet- en regelgeving hebben geleid tot een verdere aanscherping van de taken en bevoegdheden van de examencommissie. Deze aanscherping is duidelijk waarneembaar, bijvoorbeeld daar waar het de (eisen aan de) benoeming van examinatoren betreft door de examencommissie.

De afstudeerprocedure is de laatste jaren aangescherpt. Daarbij zijn taken en verantwoordelijkheden duidelijker belegd, culminerend in de benoeming van een afstudeercommissie. De opleiding heeft de afgelopen jaren forse verbeteringen gemaakt, die tot uitdrukking komen in het door de studenten gerealiseerde niveau. Binnen de opleiding is sprake van kalibreersessies waar docent-begeleiders en docent-beoordelaars aan deelnemen en afstemming van het beoordelingsproces plaatsvindt. De kwaliteit van de door het auditteam bestudeerde afstudeerproducten is, inclusief het taalgebruik, over de gehele linie van hbo-bachelorniveau. De eindwerkstukken zijn beroepsrelevant, de onderwerpkeuze in de regel interessant en de eindwerkstukken zijn wat taalgebruik betreft aan de maat. De beoordeling door de opleiding van de afstudeerproducten komt overeen met het oordeel van het auditteam. De profilering van de opleiding rond de organisatie van juridische processen komt in de eindwerken duidelijk tot uitdrukking. Al met al reden voor het auditteam om standaard 3 als goed te beoordelen. Dit oordeel geldt voor beide varianten.

Algemene conclusie:

Gelet op het bachelorniveau en het profiel van de afgestudeerden concludeert het auditpanel dat de opleiding haar ambities waarmaakt, mede dankzij een gestructureerd programma, een uitdagende leeromgeving en deskundige docenten. De opleiding spant zich in om de rendementen te verbeteren, daartoe heeft zij al verschillende maatregelen genomen. De contacten met het werkveld zijn goed, de punten waarop de opleiding zich profileert zijn passend voor het werkveld waar de afgestudeerde HBO-Rechten student terecht komt. Reden voor het auditteam om de NVAO te adviseren om de bacheloropleiding HBO-Rechten van de Hogeschool van Amsterdam in de varianten voltijd en deeltijd te accrediteren. Omdat het auditteam drie standaarden als 'goed' beoordeelt, komt het auditteam tot het *overall* oordeel 'goed' voor deze opleiding.

Den Haag, 12 december 2014

drs. F.M. Brouwer,
voorzitter

drs. G.W.M.C. Broers,
secretaris

3. INLEIDING

De HBO-Rechten opleiding van de Hogeschool van Amsterdam is gestart in 2002. Samen met de Juridische Hogeschool van Avans-Fontys was zij de eerste onderwijsinstelling die deze opleiding aanbood. Zij behoort binnen de hogeschool tot het Domein Maatschappij en Recht dat zeven bacheloropleidingen, drie masteropleidingen en het Kenniscentrum Maatschappij en Recht omvat. HBO-Rechten en Sociaal Juridische Dienstverlening zijn de twee opleidingen binnen het domein met een duidelijk aanwezige juridische component waarbij HBO-Rechten zich richt op de brede rechtspraak en SJD met name op het snijvlak van recht en agogische dienstverlening.

De opleiding geeft aan dat na 12 jaar de pioniersfase voorbij is, dat de grootste groei achter de rug is en dat thans consolideren het devies luidt. De opleiding kent een vaste organisatiestructuur: het opleidingsmanagementteam bestaat uit zes teammanagers en een opleidingsmanager. Ondersteund door vier opleidingsassistenten zorgt het managementteam voor de dagelijkse gang van zaken, geeft daarbij leiding aan het docententeam en beslist over de inrichting van het onderwijs, na advies van de relevante (advies)organen. Inmiddels studeren jaarlijks vele tientallen studenten af van deze grootste Hbo-Rechten opleiding in Nederland.

De Hogeschool van Amsterdam biedt de opleiding aan in een voltijd- en een deeltijdvariant. Aan de voltijdvariant studeerden in het studiejaar 2013-2014 bijna 1700 studenten. Sinds het studiejaar 2013-2014 kent de opleiding voor de voltijdvariant een *numerus fixus* nadat een analyse van de arbeidsmarkt liet zien dat de uitstroom van Hbo-Rechten afgestudeerden en de opnamecapaciteit op de arbeidsmarkt teveel uit balans raakten. Binnen het Landelijk Opleidingsoverleg Hbo-Rechten is het maximaal aantal toe te laten studenten in het licht van de arbeidsmarktperspectieven een thema. Zelf stelt de opleiding zich in de Kritische Reflectie de vraag '...of de huidige omvang voor de arbeidsmarkt wenselijk is'.

De deeltijdvariant is aanmerkelijk kleiner wat studentenaantallen betreft. Sinds het studiejaar 2012-2013 laat de opleiding geen nieuwe deeltijdstudenten meer toe. Het aantal nieuwe studenten in dat jaar was te gering om de deeltijdvariant te starten. Voor de inhoud van dit rapport betekent dit dat het auditteam aandacht besteedt aan de HBO-Rechten deeltijdvariant omdat de HvA ook deze HBO-Rechten variant voor accreditatie voordraagt.

Op die onderdelen waar de voltijdvariant en de deeltijdvariant duidelijk verschillen, vermeldt het panel dit. In het verlengde hiervan is er eveneens voor gekozen om vijf deeltijd-eindwerkstukken te bestuderen om het afstudeerniveau van deze variant te bepalen. Naast vijftien voltijd eindwerkstukken heeft het auditteam tevens drie eindwerkstukken opgevraagd van studenten die de studieroute 'Wetenschappelijke excellentie' hebben gevolgd.

Vorige accreditatie

De accreditatie in 2009 en de interne audit in 2012 leidden tot een aantal verbetermaatregelen. Deze waren vóór die tijd al onderwerp van verbeteracties binnen de opleiding. Samengevat, hadden de verbetermaatregelen betrekking op het studiesucces, de externe profilering en positionering, het alumnibeleid, de deskundigheidsbevordering en het afstudeeronderzoek. Vatten we de maatregelen naar aanleiding van de audit in 2009 kort samen, dan ontstaat in schemavorm het volgende beeld.

Aandachtspunt	Verbetermaatregel
Studiesucces	Inmiddels is de norm voor het 'negatief bindend studieadvies' voor de propedeusefase verhoogd van 40 naar 50 EC. Tevens zijn er extra studieonderdelen in het programma opgenomen rond taalbeheersing, zet de opleiding 'super-slb'ers' in voor studenten met een studieachterstand, verhoogt de opleiding de norm voor toegang tot de minor en heeft de opleiding een digitale <i>intake</i> geïntroduceerd voor nieuwe studenten en dit aangevuld met studiekeuzegesprekken.
Externe profilering en positionering	Met verschillende organisaties in het werkveld zijn samenwerkingsconvenanten gesloten. De opleiding heeft haar bekendheid in het werkveld vergroot en de werving van stage-organisaties en andere externe opdrachtgevers verder geprofessionaliseerd.
Deskundigheidsbevordering	De opleiding beschikt al enige jaren over een traject voor docenten op het terrein van vakinhoudelijke scholing (o.a. i.s.m. met de VU). Vanaf het studiejaar 2014/2015 beschikken alle docenten met een vaste aanstelling over een didactische aantekening. Daarnaast organiseert de opleiding jaarlijks teamscholingsbijeenkomsten over didactische onderwerpen zoals toetsing en taalbeleid.
Afstudeeronderzoek	De opleiding heeft de onderzoekslijn de afgelopen jaren stapsgewijs vernieuwd en verbeterd. Alle docenten hebben een leergang onderzoeksmethodologie gevolgd. Naast toetsing door de examencommissie en validering door het werkveld organiseert de opleiding elk jaar valideer- en kalibreersessies met enkele andere HBO-Rechten opleidingen in het land.

In de bevindingen van het panel bij de verschillende standaarden zijn de verbetermaatregelen meegenomen en waar nodig van een oordeel voorzien.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie betreft geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

Missie

Gelet op het werkveld waar afgestudeerden terechtkomen, de input die de opleiding ontvangt vanuit haar opleidingsadviesraad, de werkveldcommissie en haar alumni, heeft HBO-Rechten een missie geformuleerd die volgens het auditteam aansluit bij het werkveld en bij de inhoud van de opleiding. Samengevat luidt de missie van de opleiding dat zij praktijkgerichte juristen opleidt die hun kennis van het recht 'vaardig en doelgericht' inzetten. Afgestudeerden zijn breed inzetbaar en spelen in op de veranderingen in het juridisch werkveld.

Inhoud van de beoogde eindkwalificaties

De opleiding gaat voor beide varianten uit van het in 2012 vastgestelde opleidingsprofiel en de hiervan afgeleide set eindkwalificaties, geformuleerd in de vorm van competenties. Vergeleken met de oude set competenties, zo stelt het auditteam vast, zijn de nieuwe set competenties nauwelijks gewijzigd; veel is er sprake van vereenvoudiging en verdere aanscherping. Positief is het auditteam over de duidelijke toelichting per competentie en de verdere concretisering door beroepssituaties en beroepsproducten. De opleiding gaat uit van een gedegen kennis van het recht, juridische vaardigheden, organisatorische vaardigheden en communicatieve vaardigheden. De zeven competenties luiden samengevat:

1. Het kunnen analyseren van juridisch relevante feiten en internationale juridische bronnen.
2. Het kunnen geven van advies op basis van een juridische analyse.
3. Het behartigen van juridische belangen, kunnen onderhandelen en bemiddelen.
4. Het kunnen vaststellen van de rechtspositie van een persoon binnen juridische kaders.
5. Het kunnen opstellen en wijzigen van regelgeving.
6. Het aanleggen en beheren van juridische dossiers.
7. Het efficiënt en effectief uitvoeren en regisseren van organisatieprocessen in een juridische context.

Aan deze zeven landelijke competenties heeft de opleiding een eigen, achtste, competentie toegevoegd:

8. Het ontwikkelen van de eigen professionaliteit als reflectieve professional.

Oriëntatie en niveau

De competenties zijn nadrukkelijk gericht op de beroepspraktijk: anders dan de wo-afgestudeerde jurist die in dit domein veelal als referentie geldt, is de hbo-jurist vooral georiënteerd op de juridische beroepspraktijk. Uit de competenties en de uitwerking ervan in doelstellingen en het curriculum blijkt dat de opleiding zich inderdaad richt op het opleiden van een hbo-jurist, die beschikt over voldoende bagage om in de praktijk werkzaam te zijn.

De opleiding heeft het niveau goed uitgewerkt zo stelt het auditteam vast na bestudering van de documentatie en na gesprekken met docenten en leerplanontwikkelaars.

De competenties zijn uitgewerkt naar niveau, waarbij per niveau de concrete leeruitkomsten zijn geformuleerd. Een (*BoKS*) *Body of Knowledge and Skills* ondersteunt het profiel en is richtinggevend voor het curriculum. Zo kent de opleiding drie competentieniveaus die leiden naar een afgestudeerde die startbekwaam is voor een functie in de beroepspraktijk op hbo-niveau. Samengevat luiden deze, door de onderwijsadviesraad van de opleiding gevalideerde, drie niveaus:

- Juridische kwalificaties/hoofdfasebekwaam.
- Juridische analyse/profielkeuzebekwaam.
- Juridische compositie/beroepsbekwaam.

Deze niveaus gelden voor de voltijd- en deeltijdvariant en vooronderstellen een bepaalde mate van complexiteit en autonomie van zowel denken als handelen van de student. Positief is het auditteam over het feit dat de opleiding de acht door haar onderscheiden competenties heeft gelegd naast de Dublin descriptors en dat uit de uitwerking van de competenties in de drie niveaus blijkt dat de niveau-indeling op goed toetsbare, inzichtelijke en daarmee adequate wijze is gebeurd. Wij illustreren dit aan de hand van de eerste competentie die betrekking heeft op: het kunnen formuleren en oplossen van rechtsvragen op basis van de analyse van juridische relevante feiten en juridische bronnen.

1. Voor niveau 1 geldt dat de hoofdfasebekwame jurist de rechtsvraag formuleert in een eenvoudige casus en/of een eenvoudige rechtsvraag oplost door het doorlopen van alle daartoe noodzakelijke stappen. Hij analyseert juridische bronnen en maakt een onderscheid tussen feiten en meningen.
2. Voor niveau 2 geldt dat de profielkeuzebekwame jurist in staat is om een rechtsvraag te formuleren in een complexe casus en daarbij alle relevante stappen doorloopt. Hij weegt en analyseert zelf geselecteerde juridische bronnen en geeft er blijk van dat hij inzicht heeft in de verschillende belangen die meespelen.
3. Voor niveau 3 geldt dat de startbekwame jurist rechtsvragen formuleert en oplost op basis van de analyse van juridisch relevante feiten en bronnen om uiteindelijk te komen tot een deugdelijk onderbouwd advies.

In dit verband merkt het auditteam nog op dat het werkveld steeds beter op de hoogte is van de kwaliteiten van de hbo-jurist en van het verschil tussen wo- en hbo-opgeleide juristen. De opleiding heeft op dit punt, de bekendheid van afgestudeerde hbo-juristen op de arbeidsmarkt, fors ingezet.

Internationalisering

Het auditteam stelt vast dat de internationale component is opgenomen in de opleiding conform hetgeen de eindkwalificaties voorschrijven. Tenslotte komt de student in aanraking met het internationale werkveld, met name door de multiculturele samenstelling van de bevolking. Dit wordt in de eindkwalificaties geborgd door de internationale aspecten enerzijds en door de kennisbasis van de opleiding die de student ruimte biedt om zich internationaal te oriënteren anderzijds. Positief is dat de opleiding in het kader van de herijking van het profiel het aspect internationalisering uitgebreid heeft besproken met het werkveld en met haar alumni. Uit die afstemming bleek dat het competentieprofiel en de onderliggende kennisbasis het aspect internationalisering afdekken.

Onderzoek

De onderzoekscomponent komt binnen de opleiding in beide varianten met name aan bod bij de eerste twee hierboven genoemde competenties: het kunnen analyseren van juridisch relevante feiten en internationale juridische bronnen en het kunnen geven van advies op basis van een juridische analyse. Het auditteam stelt vast dat de onderzoekscomponent in de eindkwalificaties en in het curriculum is opgenomen. Ook bij de zevende competentie (efficiënt en effectief uitvoeren en regisseren van organisatieprocessen in een juridische context) komt onderzoek nadrukkelijk aan bod binnen de opleiding.

Profilering

De opleiding profileert zich binnen het geheel van HBO-Rechten opleidingen door zich te richten op twee thema's: de organisatie van juridische processen en de grootstedelijke context waarbinnen zij functioneert. Het eerste profileringspunt formuleert de opleiding als 'organisatorische sensitiviteit': de afgestudeerde HBO-Rechten student is in staat om knelpunten in de organisatie te signaleren en bij de inrichting van processen mee te denken bij het oplossen van knelpunten. Zowel de opleidingsadviesraad als de werkveldcommissie van de opleiding wijst op het belang van het kunnen organiseren, lees stroomlijnen, van juridische processen binnen organisaties. Daarmee onderscheidt de hbo-bachelor-jurist zich van de wo-afgestudeerde jurist. De opleiding kent daarom een aantal studieonderdelen waarin juridisch management centraal staat. Het tweede profileringspunt verwijst naar de grootstedelijke context waarin de juridische dienstverlening plaatsvindt. Voor de opleiding zijn twee factoren bepalend: enerzijds Amsterdam als zakelijk en juridisch centrum en anderzijds de culturele diversiteit. Dit laatste, de culturele diversiteit, weerspiegelt zich ook in de samenstelling van de studentenpopulatie van de opleiding.

Naast de landelijk vastgestelde set van zeven competenties, kent de opleiding voor beide varianten een aanvullende achtste competentie, die zich specifiek richt op het ontwikkelen van de eigen professionaliteit en het beroep en de reflectie daarop. Dit laatste is met ingang van het studiejaar 2013-2014 ingevoerd voor alle studenten die de opleiding volgen. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van een passende beroepshouding: onderzoekend vermogen, verantwoording van werkwijze en resultaten en leervaardigheden. Uit het gesprek dat het auditteam met het werkveld heeft gevoerd blijkt dat het werkveld organisatiesensitiviteit en het management van juridische processen zeer belangrijk vindt, niet alleen voor deze opleiding, maar voor de profilering van de hbo-jurist in het veld überhaupt. Hier zit volgens het werkveld hét verschil met de wo-afgestudeerde jurist en deze door de opleiding gekozen profilering waardeert het werkveld nadrukkelijk. Tijdens het gesprek met vertegenwoordigers uit het werkveld werd het auditteam duidelijk dat juist deze profilering een belangrijke reden is voor organisaties als de advocatuur, het Openbaar Ministerie en de Gemeente Amsterdam om afgestudeerden van deze Amsterdamse opleiding een baan aan te bieden.

Validering door het werkveld

Het herziene opleidingsprofiel en de hiervan afgeleide competenties zijn in landelijk verband opgesteld door de opleidingen HBO-Rechten, daarbij gebruikmakend van hun eigen werkveldcommissies. Het profiel is verder ter validering voorgelegd aan voor de opleiding relevante beroepsorganisaties die overigens al sedert de start bij de opzet en inhoud van de opleiding HBO-Rechten betrokken zijn. Hiertoe behoren de Nederlandse Orde van Advocaten, het Koninklijk Notarieel Broederschap, de Koninklijke Beroepsorganisatie voor Gerechtsdeurwaarders en de Raad voor de Rechtspraak. Het auditteam is van mening dat hiermee de inhoudelijke kwaliteit van de competenties en de actualiteit ervan geborgd zijn.

De Amsterdamse opleiding HBO-Rechten is goed geworteld in het beroepenveld in de grootstedelijke regio. Reeds bij de ontwikkeling van de opleiding meer dan tien jaar geleden, heeft zij gewerkt aan een netwerk in het beroepenveld. Dit gebeurde zowel op initiatief van de individuele docent als door het management van de opleiding. De opleiding kent thans een opleidingsadviesraad en een werkveldcommissie. Over belangrijke wijzigingen in de opleiding consulteert zij beide gremia. Uit verslagen blijkt dat hier de relatie tussen opleiding en werkveld centraal staat: wat zijn de ontwikkelingen in het werkveld en wat zijn de consequenties hiervan voor de opleiding? Het werkveld wijst er op dat omgevingsbewustzijn een belangrijk kenmerk is van de hbo-afgestudeerde jurist. Hij verkent zijn omgeving, bepaalt zijn plek in de organisatie en pakt vanuit de plek een probleem aan. Het auditteam is van mening dat de opleiding er voor zorgdraagt dat de landelijk afgesproken competenties ook in regionaal verband draagvlak hebben.

Weging en oordeel

Overwegende dat (i) de opleidingen HBO-Rechten recent op landelijk niveau het opleidingsprofiel en de hiervan afgeleide set competenties, voor beide varianten geldend, op een inzichtelijke wijze hebben uitgewerkt in samenspraak met het beroepenveld, dat (ii) de opleiding zelf een extra achtste competentie heeft toegevoegd die nadrukkelijk aansluit bij de wensen van het werkveld en deze opleiding zich onderscheidt van de Rechten-opleidingen in het w.o., dat (iii) de opleiding nauwe betrokkenheid toont bij het werkveld en daarbij een duidelijke visie op het vakgebied heeft met een missie die aansluit bij de eisen van het werkveld, dat (iv) internationalisering in de competenties en in de uitwerking ervan aanwezig is en dat de opleiding (v) de onderzoekscomponent duidelijk in de set eindcompetenties heeft opgenomen, komt het auditteam voor standaard 1 tot het oordeel 'goed'. Dit oordeel geldt voor beide varianten.

Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting NVAO: De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

Kennisbasis

Wat betreft kennisontwikkeling en vakinhoudelijk niveau geldt de op landelijk niveau vastgestelde *BoKS*, de kennisbasis dus, aangevuld met kennis die relevant is voor de eigen profilering van de opleiding. Hierbij is sprake van een stevige juridische basis waarin de relevante rechtsgebieden aan bod komen zoals strafrecht, bestuursrecht, staatsrecht en verbintenissenrecht, maar ook goederenrecht, internationaal recht en sociaal recht. Ook zijn in de kennisbasis studieonderdelen opgenomen op het terrein van taalbeheersing, onderzoeksvaardigheden, juridisch informatie- en documentatie-management en projectmanagement. Daarmee is duidelijk dat de benodigde kennis zich niet beperkt tot juridische theorie. De kennisbasis van de opleiding is door de werkveldcommissie en de opleidingsadviesraad gevalideerd. Deze kennisbasis vindt de student terug in de studiegids. Hier heeft de opleiding per studieonderdeel de te verwerven kennis gespecificeerd. Voor bijvoorbeeld Europees recht verwerft de student kennis op het terrein van instellingen van de EU, de interne markt (aanbesteding en staatssteun) en de doorwerking van het Europees recht in het nationaal recht en harmonisatie van wetgeving.

De door de opleiding gebruikte literatuur is actueel en relevant voor de verschillende vakgebieden. Veel literatuur is uitgegeven na 2010. Alleen daar waar het standaardwerken betreft, vgl. het boek *Comparative Law* van Zweigert & Kötz, schrijft de opleiding een oudere uitgave voor. De opleiding maakt verder gebruik van standaard juridische literatuur en van collegebundels bijvoorbeeld de *SdU Verzameling Nederlandse Wetgeving*. Voor studieonderdelen waarvoor geschikte literatuur ontbrak, hebben docenten van de opleiding HBO-Rechten de afgelopen jaren ook zelf studieboeken geschreven. Deze boeken zijn, veel meer dan de eerder voorgeschreven academische literatuur, geschikter voor studenten in het hoger beroepsonderwijs en inmiddels ook in gebruik op andere hogescholen. Het auditteam is positief over het initiatief van de opleiding om hiervoor een schrijversfonds in te stellen met een tegemoetkoming in uren voor deze docentauteurs.

Voor Engelstalige studieonderdelen dient de student Engelstalige literatuur te bestuderen: voor het studieonderdeel European law bestudeert de student o.a. '..... relevant treaties and other forms of European Law'. Het auditteam stelt vast dat de kennisbasis actueel is en dat de literatuur ten minste het hbo-niveau representeert.

Verbinding eindkwalificaties en programma

De opleiding heeft bij het bepalen van de inhoud van het programma de 'koninklijke weg' bewandeld. Dat wil zeggen, bij het bepalen van de inhoud is zij uitgegaan van de set landelijk afgesproken eindkwalificaties die zij vervolgens heeft omgezet in doelstellingen en die vervolgens heeft gebruikt bij het bepalen van de inhoud. Dit is op een inzichtelijke wijze gebeurd.

Het accent in het curriculum ligt op juridische kennis en vaardigheden, communicatieve vaardigheden en organisatiekunde. De inhoud is afgestemd met de opleidingsadviesraad en de werkveldcommissie. Het auditteam stelt vast dat de opleiding op een adequate wijze nieuwe ontwikkelingen op het vakgebied Recht in het programma verwerkt. In dit verband kent de opleiding praktijkgroepen voor de verschillende onderdelen, op de terreinen Communicatieve vaardigheden en taalbeheersing, Juridisch Management, Publiekrecht en Privaatrecht. De voorzitters van de verschillende praktijkgroepen hebben zitting in de leerplancommissie. Deze commissie volgt de ontwikkelingen in het werkveld en komt met voorstellen voor wijzigingen in het programma. Het is vervolgens de leerplancommissie die de voorstellen uitgewerkt voorlegt aan het management van de opleiding, die uiteindelijk de finale beslissing neemt over het al dan niet invoeren van wijzigingsvoorstellen in het curriculum. De opleiding besteedt in het programma aandacht aan de door haar gekozen profilering rond het organiseren van juridische processen en de grootstedelijke context. Het eerste profileringspunt is goed in de opleiding terug te vinden. Studenten leren om de juridische dienstverlening beter te organiseren, knelpunten te signaleren en een bewustzijn te ontwikkelen waar zij zich in een organisatie bevinden, wat hun verantwoordelijkheden zijn en mee te denken bij de inrichting van processen. Het tweede profileringspunt, de grootstedelijke context, is verwerkt in voorbeelden, praktijkopdrachten, simulaties en casuïstiek, en in het Juridisch Spreekuur voor Amsterdam.

De opleiding heeft op een inzichtelijke wijze de eindkwalificaties uitgewerkt, zowel voor docenten als voor studenten in de studiegids. Per studieonderdeel is aangegeven welke eindkwalificatie(s) en doelstelling(en) centraal staan. Het auditteam is positief over de concrete voorbeelden van werkzaamheden die de opleiding geeft per eindkwalificatie. De student kan zich op basis hiervan een concreet beeld vormen van de betekenis van een eindkwalificatie. Zo geeft de opleiding voor de eindkwalificatie 'Opstellen en wijzigen van regelgeving', als voorbeelden: je werkt als juridisch medewerker bij de gemeente en bent betrokken bij het opstellen van gemeentelijke verordeningen, of je bent werkzaam als bedrijfsjuridisch medewerker voor een startende onderneming en gaat na welke vergunningen vereist zijn en je stelt algemene voorwaarden op voor arbeids- en samenwerkingsovereenkomsten. In het voltijdprogramma komen deze werkzaamheden ook terug en studenten kunnen mede op basis van deze voorbeelden kiezen voor een stage in een bepaalde sector en/of op een bepaald juridisch terrein.

Eerder hebben we er op gewezen dat onderzoeksvaardigheden op verschillende wijzen in de competenties van de opleiding zijn opgenomen. Voor de opleiding geldt dat praktijkgericht onderzoek een bijdrage levert aan de oplossing van een praktijkprobleem van een organisatie in de rechtspraktijk. Het panel vindt dat de opleiding een passend beeld heeft van de betekenis van praktijkgericht onderzoek voor een hbo-bachelor Rechten, die aansluit op de eisen die het beroepenveld stelt aan afgestudeerden. Al vanaf de start van de opleiding werkt de student aan zijn onderzoeksvaardigheden. Dit gebeurt bijvoorbeeld binnen het studieonderdeel 'Zoeken in wettenbundels en casus oplossen', 'Zoeken naar literatuur en regelgeving', 'Zoeken naar jurisprudentie' en 'Bronnenonderzoek'. In het derde studiejaar heeft de opleiding binnen de vaardighedenlijn de studieonderdelen 'Onderzoeksvaardigheden theorie' en 'Onderzoeksvaardigheden praktijk' opgenomen. Het auditteam is positief over de wijze waarop de opleiding de onderzoekscomponent heeft uitgewerkt in het vierjarig curriculum bij beide varianten. De juridische component kan daarbij uit verschillende aspecten bestaan.

Voor de deeltijdvariant geldt dat deze zich richt op studenten die over een relevante werkplek beschikken. Hier bekleedt de deeltijder een functie op mbo+ niveau van tenminste 16 uur per week. Hij komt hier in aanraking met juridische kwesties en juridische processen. De student krijgt op zijn werkplek de gelegenheid te werken aan zijn competenties. Het curriculum van de deeltijdvariant wijkt in beperkte mate af van het voltijdcurriculum. In ieder geval geldt dat de deeltijdstudent aan het eind van zijn studie over dezelfde competenties dient te beschikken als de voltijdstudent.

Het belangrijkste verschil tussen de voltijd- en deeltijdvariant is gelegen in de stageperiode waarvoor de deeltijder vrijstelling krijgt, mits deze in het werkplekassessment aantoonde dat hij op de werkplek de competenties van de opleiding op niveau 2 beheerst. De deeltijdvariant stond alleen open voor studenten die over een werkplek beschikten die hen de mogelijkheid bood tot bovengenoemde vrijstelling. Het streng vasthouden aan de eisen rond de werkplek heeft er mede toe geleid dat het aantal deeltijdstudenten sedert 2008 sterk is afgenomen.

Internationalisering

Het auditteam stelt vast dat de internationale component door de opleiding is uitgewerkt en dat studenten, conform de eindkwalificaties, ruim de gelegenheid krijgen om kennis te maken met het internationale werkveld. Dit geldt overigens voor voltijdstudenten meer dan voor deeltijdstudenten. Laatstgenoemden ontbreekt vaak de mogelijkheid (lees: tijd, zij studeren *part time*) om zich breed internationaal te oriënteren door bijvoorbeeld naar het buitenland te gaan en daar stage te lopen. *Internationalisering at home* maakt zowel voor de voltijd- als voor de deeltijdopleiding I deel uit van de curricula.

De opleiding kent drie aandachtsgebieden op het terrein van internationalisering: partnerscholen, de Europese context en de borging van de internationale oriëntatie. Zij zoekt met name aansluiting bij partnerscholen die zich eveneens richten op de grootstedelijke context. De opleiding heeft samenwerkingsverbanden met tien buitenlandse partnerinstituten waaronder die in Berlijn, Gent en Oslo. Met deze onderwijsinstituten wisselt de opleiding kennis, ervaring en menskracht uit, waaronder docenten en studenten.

Bestudering van het voltijd- en deeltijdprogramma laat zien dat de opleiding aandacht besteedt aan internationale aspecten van het vakgebied. Zo biedt de opleiding in het tweede studiejaar het vak Europees recht aan, gevolgd in datzelfde jaar door een project Bestuur en Europa. Verder geldt dat een belangrijk deel van de Nederlandse wet- en regelgeving vanuit 'Brussel' komt. Het werkveld eist dan ook van afgestudeerden dat zij beschikken over voldoende kennis van het internationale/Europese recht. De student moet daarbij tot het inzicht komen dat het Nederlandse rechtssysteem geen geïsoleerd systeem is, maar veel meer een onderdeel vormt van de internationale rechtsorde. Studenten bestuderen Engelstalige literatuur, kunnen Engelstalige studieonderdelen volgen en in het buitenland stage lopen, een minor volgen of er afstuderen. Het auditteam heeft de inventarisatie bestudeerd van leeruitkomsten en activiteiten met een internationale component en beschouwt de internationale gerichtheid van de opleiding als voldoende. Ook krijgen studenten jaarlijks de gelegenheid om deel te nemen aan buitenlandreizen naar voor hen relevante organisaties in binnen- en buitenland. De student kan bij de HvA de minor 'Working in an international legal environment' volgen.

Didactiek

De opleiding maakt bij de opbouw van het curriculum gebruik van leerlijnen. Binnen de theorie lijn, die met name terug te vinden is in de eerste twee studie jaren, volgt de student de vakinhoudelijke studieonderdelen. Zij bieden hem de basis waar hij vervolgens in de vaardighedenlijn gebruik van maakt. In die vaardighedenlijn ligt de nadruk op de vaardigheden en beroepshouding die voor een goede beheersing van de competenties nodig zijn. De studieloopbaanleerlijn biedt de student vanaf het eerste semester houvast daar waar het gaat over reflecteren en over het maken van bewuste keuzes in zijn loopbaan. Binnen de kaders van de integratieleerlijn past de student kennis, vaardigheden en houding toe in de praktijkopdrachten in de opleiding of in de beroepspraktijk.

De opleiding laat een horizontale en een verticale samenhang zien in haar voltijd- en deeltijdcurriculum. De opleiding zorgt voor een horizontale samenhang door studieonderdelen van verschillende leerlijnen op elkaar af te stemmen. De opleiding heeft het programma ingericht in samenhangende semesters: in de eerste fase van de studie hebben deze een privaatrechtelijk en publiekrechtelijk karakter. Zo krijgen studenten in het tweede studiejaar in het publiekrechtelijke semester de studieonderdelen Bestuursrecht, Europees recht en Strafrecht.

Binnen de kaders van het Project Bestuur en Europa schrijven ze dan een advies aan de minister over de doorwerking van een Europese richtlijn in het Nederlandse bestuursrecht. In het derde studiejaar volgen studenten gedurende één semester stage en in het volgende semester onderwijs. In het vierde studiejaar volgt de student een verdiepende minor van 30 EC naar keuze om vervolgens in het laatste semester van zijn studie af te studeren.

De verticale samenhang in het programma realiseert de opleiding vooral door de drieslag: toenemende complexiteit, zelfstandigheid en diepgang. Staat de vaardighedenlijn in de propedeuse in het teken van meer algemene vaardigheden, naarmate de student vordert komen er meer complexe juridische vaardigheden aan bod, bijvoorbeeld binnen rollenspelen, het voeren van onderhandelingen en het geven van een onderbouwd advies. De verticale samenhang komt ook aan bod binnen taalbeheersing: naarmate de student in zijn studie vordert, worden de lees- en de schrijfvaardigheidseisen complexer waarbij het zwaartepunt verschuift van de leeslijn naar de schrijflijn. Een goede aanpak van de opleiding rond het thema taal(beheersing) volgens het auditteam.

Excellentieprogramma's en minoren

Voor voltijdstudenten van de opleiding bestaat de mogelijkheid om excellentieprogramma's te volgen. Er is een 'professioneel excellentieprogramma' en een 'wetenschappelijk excellentieprogramma'. Zij bestaan uit twee fasen: het Studium Excellentietraject in de eerste twee jaren, gevolgd door het *Honour*traject in de laatste twee jaren van de studie. In het komend studiejaar studeren de eerste professioneel excellente studenten af. Het auditteam vindt beide programma's goed passen bij de opleiding. De vakinhoud is passend voor excellentieprogramma's en de relatie met het werkveld (Ballast Nedam, ABN AMRO) en wetenschap (de UvA) is geborgd. Positief is dat het wetenschappelijk excellentieprogramma de student voorbereidt op een directe toegang tot de eenjarige studie voor een wetenschappelijke master aan de rechtenfaculteit van de UvA met civiel effect. Studenten die aan dit laatste programma deelnemen, studeren nominaal af en behalen na hun hbo-bachelor diploma ook hun master op de UvA. Een prima initiatief van de onderwijsinstelling/de opleiding Hbo-Rechten.

De opleiding biedt vier Nederlandstalige minoren en één Engelstalige minor aan. Alle minoren zijn in overleg met het beroepenveld ontwikkeld en richten zich nadrukkelijk op de praktijk: werken bij de overheid, het bedrijfsleven en in de procespraktijk. Naast het wetenschappelijk excellentieprogramma als minor kent de opleiding de Engelstalige minor Working in an International Legal Environment. Het auditteam stelt vast dat de minoren relevant zijn voor de student: zij bieden de student niet alleen de gelegenheid om zich te verdiepen in het werkveld, maar ook in onderzoek.

Wetenschappelijk excellente alumni vinden over het algemeen snel een baan na hun afstuderen. Voor HBO-Rechten alumni is het op de huidige arbeidsmarkt lastiger emplooi te vinden. Na het afstuderen en na minimaal drie jaar werkervaring, kunnen afgestudeerden de master Legal Management volgen die het domein Maatschappij en Recht aanbiedt. Het succesvol afronden hiervan vergroot hun doorgroeimogelijkheden in het werkveld. Het gaat dan met name om het verder aanscherpen van het eigen professionele profiel van deze hbo-master afgestudeerde Rechtenstudent naast de toga beroepen.

Ontwikkeling van beroepsvaardigheden

Het auditteam stelt verder vast dat de opleiding beschikt over een uitgebreid netwerk in de beroepspraktijk. De opleiding heeft met een aantal grote spelers in de regio Amsterdam, waaronder de ING, de gemeente Amsterdam en het Openbaar Ministerie, een convenant gesloten op onder andere het terrein van stages, het afstuderen van studenten en om op te treden als lid van de opleidingsadviesraad en de werkveldcommissie. Binnen deze organisaties kunnen studenten hun beroepsvaardigheden ontwikkelen. Toch zijn er nog bedrijven die onwetend zijn op dit gebied. De opleiding biedt bedrijven en studenten de mogelijkheid elkaar te ontmoeten binnen de kaders van stage-*speeddates*.

Studenten werken tijdens de propedeuse aan realistische praktijkopdrachten, bijvoorbeeld in het project Publiekrecht spelen studenten een strafrechtelijke procedure na waarbij zij gebruik moeten maken van de theorie uit het studieonderdeel Strafrecht dat zij eerder hebben gevolgd. In het project Privaatrecht spelen zij een procedure bij een geschillencommissie waarbij de theorie uit de studieonderdelen Verbintenissenrecht, Goederenrecht en Bijzondere overeenkomsten centraal staat.

Het auditteam stelt vast dat de opleiding de studenten al in een vroege fase van hun opleiding laat kennismaken met de praktijk. Voltijd- en deeltijdstudenten hebben ruime gelegenheid om stage te lopen bij, ook internationale, organisaties. In dit verband valt ook het juridisch spreekuur op: In Buurtwinkels voor Onderwijs, Onderzoek en Talentontwikkeling (BOOT) die de hogeschool in diverse stadsdelen van Amsterdam exploiteert, verlenen studenten van de opleiding rechtshulp aan buurtbewoners. Ook langs deze weg komen opleiding én studenten in aanraking met de multiculturele en internationale context.

Voor deeltijdstudenten geldt dat zij al in het voor de opleiding relevante beroepenveld werkzaam zijn. Deze kennismaking vroeg in de studie culmineert in het derde studiejaar, als de student de meeste theorie-onderdelen succesvol heeft afgerond, met een stage die een semester duurt. De student werkt dan vier dagen in een organisatie in de rechtspraak. Op de vijfde dag volgt de student lessen en werkt hij aan zijn competenties, bijvoorbeeld op het terrein van bronnenonderzoek door in de bibliotheek van het Kohnstammhuis op zoek te gaan naar informatie die hij nodig heeft voor zijn stage of door studieloopbaangesprekken te voeren met zijn begeleider. Het auditteam stelt vast dat de student voldoende gelegenheid krijgt om zijn beroepsvaardigheden te ontwikkelen op een relevante stageplek en daarbij kan terugvallen op een voldoende ontwikkelde theoretische component.

Instrom

Stroomden in 2007 nog 313 voltijdstudenten de opleiding in, in het studiejaar 2013-2014 was dit inmiddels gestegen naar 550. Het aantal deeltijdstudenten is de afgelopen jaren juist afgenomen van 38 instromende deeltijders in 2007-2008 naar 17 in het laatste studiejaar waarin deeltijders konden instromen, 2012-2013.

De opleiding heeft goed zicht op de herkomst van zowel de voltijd- als deeltijdstudenten en wijst op haar emancipatorische functie. Meer dan de helft van de studenten zijn studenten die als eerste in hun omgeving het hoger onderwijs ingaan (*first generation higher education*). De meeste voltijdstudenten zijn afkomstig van de havo, hoewel hun aantal een dalende lijn laat zien. Voor instromende studenten met een mbo achtergrond geldt dat hun aantal procentueel toeneemt. Een beperkt aantal studenten voltijd is afkomstig van het vwo, of wo, of stroomt binnen op basis van een 21+ toets of een buitenlands getuigschrift. Voor instromende deeltijdstudenten geldt dat zij een mbo achtergrond hebben. Uit de door het auditteam bestudeerde cijfers blijkt verder dat de opleiding veel Bindende Studieadviezen geeft aan studenten, de laatste jaren tussen de 35 en 47 procent van het cohort instromende studenten. De oorzaak hiervan is vooral gelegen in de instellingsbrede verhoging van de BSA-norm van 40 naar 50 EC.

Alle studenten krijgen voor aanvang van de studie een individueel adviesrapport op basis van een schriftelijk digitaal assessment. Hierin reflecteert de student op zijn kwaliteiten en zijn motivatie om voor deze studie te kiezen. De opleiding voert met studenten waarbij mogelijk sprake is van een 'verhoogd risico op uitval' al een aantal jaren studiekeuzegesprekken. Deze risicofactoren hebben dan vooral betrekking op het taalniveau van de student en het analytisch denkvermogen. In een gesprek tussen opleiding en student worden de risicofactoren besproken. Het daaropvolgend advies van de opleiding aan de student is niet bindend, maar heeft wel een sterke signaalfunctie.

De studieloopbaanbegeleider beschikt zo al vanaf de start van de opleiding over een dossier van de student en maakt het mogelijk de begeleiding hierop af te stemmen.

Het auditteam is positief over de uitgebreide set aan maatregelen die de opleiding neemt om het taalniveau van alle studenten te verhogen. Tijdens de intakeprocedure maken studenten een digitale toets waarin hun talenkennis en hun woordenschat getoetst worden. Afsluitend maakt de student een taaltoets die hij uiterlijk aan het eind van het tweede studiejaar met goed gevolg dient af te ronden. Bijna 70 procent van de studenten haalt de taaltoets niet de eerste keer. De opleiding zet vanaf de eerste dag dat de student de opleiding volgt sterk in op versterking van taalbeheersing door in het reguliere programma studieonderdelen op het terrein van taal in te bouwen, door extra ondersteunende taallessen te bieden aan studenten, gebruik te maken van opleidingsbrede beoordelingscriteria voor alle schriftelijke opdrachten en door studenten consequent te wijzen op lacunes in hun, met name maar niet uitsluitend, schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden. Daarnaast biedt de opleiding studenten trainingen aan op het terrein van gespreksvaardigheden en presenteren.

Het auditteam vindt de door de opleiding genomen maatregelen rond de instroom van voltijdstudenten adequaat. Er stromen momenteel geen deeltijdstudenten meer in. Positief is tevens dat de opleiding ervoor kiest een vervolg te geven aan haar maatregelen rondom de instroom. Zo *matcht* de opleiding de komende jaren de resultaten van de intakeprocedure met het studiesucces per student. De eerste resultaten laten overigens zien dat er geen duidelijk verband bestaat tussen de resultaten van het assessment en de behaalde studieresultaten. Toch wil de opleiding ook de komende jaren vast blijven houden aan de uitgebreide intakeprocedure. Volgens het auditteam vormen de intakeprocedure en de studiekeuzegesprekken een waardevolle aanvulling op het instroominstrumentarium waarover de opleiding kan beschikken.

Tenslotte merkt het auditteam op dat de opleiding thans een numerus fixus hanteert om zo de instroom van studenten organisatorisch behapbaar te houden en om een verzadiging van de arbeidsmarkt te voorkomen. Een adequate maatregel volgens het auditteam.

Voorzieningen

De opleiding is gevestigd aan de Wibautstraat in Amsterdam en zal binnen afzienbare tijd verhuizen naar het Wibauthuis/Amstelcampus, een nieuw onderwijscomplex van de hogeschool. De voorzieningen zijn ruim voldoende. De bibliotheek is gevestigd in het Kohnstammhuis, gelegen op loopafstand van de huidige locatie van de opleiding. Hierin is de voor de opleiding relevante literatuur aanwezig als boek of als tijdschrift. Daarnaast heeft de student toegang tot elektronische databanken op het terrein van Recht. Studenten kunnen ook gebruik maken van de wetenschappelijke bibliotheek van de UvA.

Voor opleidingsinformatie kunnen studenten terecht op de digitale leer- en werkomgeving. Hierin zijn alle opleidingsrelevante databestanden opgenomen op het terrein van roostering, leerplan, studiehandleidingen, boekenlijsten en collegemateriaal. Via dit digitale kanaal krijgen studenten ook informatie over stages, opdrachten voor onderzoekspractica en mogelijkheden tot afstuderen. Studieresultaten kunnen studenten inzien via het studentinformatiesysteem. Studenten geven aan dat de voorzieningen voldoende zijn, maar dat zij nog wel regelmatig tegen roosterproblemen aanlopen. De opleiding (h)erkent dit en heeft intussen een roosterwerkgroep geïnstalleerd die de roosterproblematiek aanpakt. De opleiding streeft er nadrukkelijk naar om de roostering bij de aanstaande verhuizing op orde te hebben.

Studielast en studeerbaarheid

Studenten van de voltijdvariant geven aan dat het programma 'goed te doen' is. De gemiddelde studielast is niet te hoog en bedraagt over het hele jaar genomen minder dan 40 uur per week. Voor de deeltijdvariant geldt dat studenten de opleiding als pittig ervaren en dat er sprake is van onderwijsperioden met een forse studiedruk.

Deeltijders hebben acht à tien contacturen per week en studeren vervolgens thuis tussen vijftien en twintig uur. Deeltijders beschikken verder over een werkplek waar zij samen kunnen werken met een jurist. Dit laatste ervaren zij als prettig omdat voor hen dan opleiding en werk dicht bij elkaar liggen.

Het rendement van de opleiding is voor de opleiding een blijvend punt van aandacht. Het aantal voltijd studenten dat de opleiding voortijdig verlaat is vrij hoog, in het studiejaar 2012-2013 zelfs meer dan 60 procent. Hetzelfde beeld treffen we aan bij de deeltijdvariant. Hier is zelfs sprake van een forse toename van het aantal deeltijdstudenten dat de opleiding voortijdig verlaat. Was dit in het studiejaar 34 procent, in 2012 bedroeg de voortijdige uitval ruim het dubbele. De vroegtijdige uitval heeft een aantal oorzaken waaronder het voortijdig *switchen* van studenten die hun propedeuse behaald hebben naar het wetenschappelijk onderwijs. Cijfers laten zien dat het WO jaarlijks zo'n 20 procent van de propedeusestudenten 'afroomt' van de opleiding Hbo-Rechten.

De opleiding wil zich echter op het gebied van het opleidingsrendement niet zozeer op externe factoren richten, maar veel meer op factoren die zij zélf kan beïnvloeden om zo het studiesucces te verbeteren. Zij neemt al verschillende maatregelen. Hiertoe behoren een assessment, keuzegesprekken, meeloopdagen, realistische voorlichting, proefstuderen in de voorfase, beroepsoriëntatie en workshops, die bekend staan als 'evenementen voor studenten'. Het auditteam stelt vast dat de opleiding voldoende maatregelen neemt om studenten te informeren over de inhoud en de zwaarte van de opleiding. De opleiding is voor een deel van de studentenpopulatie zo zwaar, dat zij voortijdig de opleiding verlaten. Gevolg is dat er steeds minder studenten in de hoofdfase studeren die nog propedeusevakken volgen. Dit komt het onderwijs en de prestaties van studenten in de hoofdfase ten goede, zo geeft de opleiding aan.

De achtste competentie heeft betrekking op de professionele ontwikkeling van de student. Hij leert dan te reflecteren en zich te ontwikkelen als professional. De student maakt daarbij gebruik van persoonlijk ontwikkelplan waarin hij o.a. zijn ambities formuleert. Tevens schrijft hij reflectieverslagen waarin hij de taken beschrijft die hij heeft uitgevoerd, zijn aanpakgedrag en de resultaten. Studenten zijn tevreden over de studieloopbaanbegeleiding. Zij kunnen drie jaar een beroep doen op dezelfde begeleider.

Binnen de studieloopbaanleerlijn is aandacht voor de profilering van de student binnen het beroep en het bieden van een realistisch beeld over de verschillende studiemogelijkheden die aansluiten bij de capaciteiten en interesses van de student. Ook komen dan, zo geven studenten aan, de eigen leer- en werkstijl aan bod, hun studievaardigheden, hun sterke en zwakke kanten en hun ambities. Als gereedschap voor de studieloopbaanbegeleiding stelt de student vanaf de start van zijn studie een portfolio op. Deze portfolio's gaven het auditteam goed zicht op de ontwikkelingsgang van studenten, hun werkzaamheden op de stageplek en reflectievaardigheden. Het portfolio speelt in de tweede helft van de studie een belangrijke rol bij de toetsing tijdens de stage- en afstudeerperiode. Studenten zien overigens niet altijd het belang in van reflecteren. Alumni wezen er tijdens de audit op dat dit inzicht pas na afronding van de opleiding ontstaat, bij de zittende studenten is dat in elk geval al bij de stage.

Het auditteam is tevreden over de aandacht binnen beide varianten van de opleiding aan het verder verbeteren (lees: intensivering) van de studieloopbaanbegeleiding. De opleiding is nadrukkelijk doordrongen van het belang hiervan voor het studiesucces van de individuele student en het verder verbeteren van de rendementen. Zo zet de opleiding vanaf 2014-2015 in op meer maatwerk binnen de studieloopbaanbegeleiding en op het creëren van een studie- en werkcultuur waarbij binding en persoonlijk contact centraal staan.

Voor de nog resterende groep studenten geldt dat studenten met een studieachterstand extra begeleiding krijgen van zg. 'super SLB'ers' die gespecialiseerd zijn in studenten die de opleiding niet binnen de nominale tijd weten af te ronden.

Personeel

Vrijwel alle docenten beschikken over een didactische aantekening en over een afgeronde masteropleiding op het terrein van recht. Daarmee voldoet de opleiding ruimschoots aan de instellingsbrede eis ten aanzien van het opleidingsniveau van docenten. Het auditteam stelt vast, na bestudering van de cv's, dat het docententeam inhoudelijk goed toegerust is om de hen toevertrouwde vakgebieden te verzorgen. Een deel van de docenten werkt tevens in de praktijk en heeft een deeltijdaanstelling. De verschillende rechtsgebieden zijn verdeeld onder de docenten: hun deskundigheid ligt op de voor de opleiding relevante vakgebieden zoals privaatrecht en publiekrecht. Voor specifieke kennisonderdelen en voor de inbreng van actuele ontwikkelingen in het werkveld maakt de opleiding gebruik van gastsprekers/gastdocenten. Voor docenten bestaat de mogelijkheid om te promoveren. Vijf docenten volgen thans een promotietraject.

Het auditteam stelt vast dat er weliswaar sprake is van piekbelasting bij docenten, maar dat zij voldoende gelegenheid krijgen om te professionaliseren en dat de opleiding, ondanks de forse stijging de afgelopen jaren in het aantal docenten, er in geslaagd is om een goed toegerust en samenhangend team van docenten te formeren. Een compliment waard, mede gelet op de omvang van de opleiding.

Het personeelsbeleid dat de opleiding hanteert is goed vormgegeven. Het management van de opleiding voert jaarlijks functionerings- en beoordelingsgesprekken met docenten waarbij studentevaluaties een gesprekstema zijn. Hierbij maakt de teammanager resultaatafspraken met de docent en volgen afspraken rond de juridische deskundigheidsbevordering. Hoogleraren en docenten van de VU verzorgen ieder studiejaar een aantal trainingen voor docenten. Per studiejaar dient een docent met een *full time* aanstelling een vastgesteld aantal deskundigheidspunten te behalen waarvoor in cao-verband uren zijn gereserveerd. De opleiding stelt docenten in staat om een docentstage te lopen. Dit geldt vooral voor docenten die al langere tijd niet meer in het werkveld werkzaam zijn. Elf docenten hebben recent stage gelopen bij de overheid en juridische organisaties. Ook hiervoor verdient de opleiding een pluim.

Studenten beoordelen de vakinhoudelijke deskundigheid van de docenten op een vijfpuntsschaal met een 3,6. De streefwaarde van de opleiding is 3,5. Op een beleidsdag is recent door de opleiding gezocht naar oorzaken en maatregelen om de *overall* beoordeling van studenten te verhogen. Verbetermaatregelen hebben onder andere geleid tot meer aandacht voor de didactische kwaliteiten van docenten. Docenten geven zelf aan de meerwaarde te (h)erkennen van didactische training. Ook zouden ze graag meer bij elkaar in de keuken willen kijken. Door de werkdruk gebeurt dit echter nauwelijks.

Weging en oordeel

Overwegende dat (i) de opleiding een goed uitgewerkt curriculum aanbiedt aan studenten van beide varianten, dat er (ii) sprake is van zowel horizontale als verticale samenhang in het programma, dat (iii) de opleiding voor een adequate didactische aanpak kiest, dat (iv) de rendementen een punt van aandacht blijven voor de opleiding, maar dat de opleiding gepaste maatregelen neemt op dit terrein waaronder een goed programma rond taalbeheersing, dat (v) de opleiding beschikt over een docententeam dat op minimaal masterniveau opgeleid is en beschikt over praktijkervaring waarbij de didactische kwaliteiten nog een punt van aandacht vormen, dat (vi) internationalisering en de onderzoekscomponent duidelijk herkenbaar terugkomen in het curriculum en (vii) de opleiding haar studenten uitgebreid de gelegenheid biedt om te groeien als beroepsbeoefenaar, daarbij geholpen door een persoonlijk ontwikkelingsplan, komt het auditteam voor standaard 2 tot het oordeel 'goed'. Dit oordeel geldt voor beide varianten.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Uitgangspunten bij toetsing

Het door de opleiding gehanteerde toetsbeleid is gebaseerd op het HvA-brede toetsbeleid, beschreven in het Onderwijsbeleidsplan en praktisch uitgewerkt in het toetsdossier. Dit bevat de procedurebeschrijvingen en aanwijzingen rond toetsconstructie, toetsafname en beoordeling. Docenten zijn op de hoogte van de inhoud ervan en gebruiken het toetsdossier bij het opstellen, afnemen en beoordelen van toetsen. De juridische kaders van de toetsing zijn voor studenten na te lezen in de Onderwijs- en Examenregeling van de opleiding.

Het uitgangspunt bij toetsing luidt: consistentie tussen competenties, leeruitkomsten, leeractiviteiten en toetsing. Toetsing sluit volledig aan bij de leeruitkomsten. Zo toetst de opleiding theoretische leeruitkomsten door kennis-, casus-, of essayvragen. Leeruitkomsten op het terrein van vaardigheden toetst de opleiding door simulaties/rollenspelen of presentaties, integrale leeruitkomsten door praktijkopdrachten. Voltijdstudenten moeten in hun stage-assessment laten zien dat zij de competenties op niveau 2 beheersen, voor deeltijders geldt deze eis bij hun werkplekassessment, dat plaatsvindt bij de start van het derde studiejaar. Studenten zijn door informatie in de studiegids, handleidingen en proeftoetsen altijd ruim van tevoren op de hoogte van de wijze van toetsing en de criteria die gelden bij een toets. Het auditteam stelt vast dat de opleiding de uitgangspunten duidelijk heeft geformuleerd en onder de aandacht heeft gebracht van alle belanghebbenden.

Inrichting toetsysteem, taken en verantwoordelijkheden

De kwaliteitshandhaving van toetsen en het systeem van toetsing is in handen van de examencommissie. Zij houdt toezicht op de kwaliteit van de individuele toetsing en adviseert het management over alle aspecten van toetsing. In het eerder genoemde toetsdossier is informatie opgenomen over de wijze waarop toetsen worden opgesteld. Voor de theorietoetsen zijn toetsconstructeurs aangewezen. Zij maken de kennistoetsen voor de studiejaar een tot en met drie. Een concepttoets wordt besproken door docenten die betrokken zijn bij het vak waarop de toets betrekking heeft. Ook het beoordelingsmodel bespreekt het hele vakteam. Ook bij theorietoetsen van verplichte vakken in de minoren (jaar vier) is er verplichte collegiale advisering. De opleiding (examen-/toetscommissie) handhaaft nauwgezet de procedures rond toetsconstructie om te voorkomen dat toetsen voortijdig bekend worden. Het panel vindt deze handelwijze zorgvuldig en expliciet bijdragen aan de kwaliteit van de toetsen.

De leden van de examencommissie van de opleiding zijn benoemd en gehoord door de domeinvoorzitter. De examencommissie bestaat uit negen leden waarvan één extern lid afkomstig is van het toetsexpertisecentrum van de Hogeschool Utrecht met een specialisatie op het gebied van toetsen en beoordelen. De examencommissie is verdeeld in twee kamers, één voor studentenzaken, één voor toetsen en beoordelen (=de toetscommissie). De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek heeft ertoe geleid dat de aandacht van de examencommissie nu primair ligt bij toetsen en beoordelen. Aandachtspunten zijn toetsinstructie, toetsconstructie en de benoeming van examinatoren. De voorzitter van de examencommissie voert maandelijks overleg met de opleidingsmanager, waarbij soms gesprekken plaatsvinden op 'het scherpst van de snede', bijvoorbeeld over de benoeming van examinatoren.

Gold in het verleden dat iedere docent tevens inzetbaar was als examiner, thans geldt dat iedere docent moet beschikken over aantoonbare kwalificaties op dit terrein. Voor alle studieonderdelen geldt dat de examiner beschikt over een voor de opleiding relevante masteropleiding en dat hij jaarlijks zijn scholingspunten behaalt op het terrein van toetsen en beoordelen. Het volgen van een leergang onderzoeksmethodologie is een vereiste om als examiner ingezet te worden bij het afstuderen.. De assessor voor het werkplekassessment voor deeltijdstudenten dient gecertificeerd te zijn. Dit geldt ook voor de assessor die het stage-assessment bij voltijdstudenten afneemt. Het auditteam is van mening dat de eisen die de opleiding stelt aan examinatoren zorgvuldig zijn afgestemd op het niveau van de opleiding.

Door het grote aantal toetsen binnen de opleiding, zet de toetscommissie vooral in op de deskundigheid van de toetsconstructeurs. De toetscommissie checkt jaarlijks en planmatig middels steekproeven en mini-audits een aantal toetsen, zowel de vragen als de uitwerking ervan door studenten, en bespreekt dit met docenten. De commissie stelt daarbij punten aan de orde zoals de verbinding van de toets met de leerdoelen, de toetsconstructie zelf en de normering. Binnen de opleiding is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid een thema. In kalibreersessies vergelijken docenten hun beoordelingen waardoor deze nauwer op elkaar aansluiten. De toetscommissie let ook op de spreiding van toetsen over een studiejaar. Jaarlijks stelt zij een borgingsagenda op waarin de aandachtspunten beschreven zijn voor een studiejaar, zoals het formuleren van eisen aan examinatoren, het stellen van normen aan docenten van buiten, het verder verfijnen van cesuren, het versterken van feedback en het aanvullen van de toetsdossiers. De procedure rond de toetsing is volgens het auditteam voldoende transparant. Docenten volgen onderzoekstrainingen en kalibreersessies waarbij zij elkaars beoordelingssystematiek uitwisselen en deze van commentaar voorzien. Het panel is onder de indruk van de wijze waarop de opleiding zorgdraagt voor de validiteit van de toetsing.

Standaard geldt bij toetsconstructie in alle jaren het vier-ogen principe. Voor de toetsen van het studieonderdeel Staatsrecht werkt de opleiding samen met de Hanzehogeschool en de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Alleen voor de specialistische vakken in minoren (jaar 4) geldt dat slechts één docent bij het opstellen van een toets betrokken is, omdat er geen andere docenten zijn die het vak verzorgen. Alle toetsen worden aan de examencommissie gestuurd die feedback geeft, met name over validiteit en betrouwbaarheid van de toets.

Voor de toetsing van praktijkopdrachten hanteert de opleiding *rubrics* die een belangrijk hulpmiddel vormen bij de beoordeling. De *rubrics* geven aan de hand van vijfpuntschalen een toelichting wanneer een opdracht onvoldoende-matig-voldoende-goed-zeer goed scoort. Zij bieden studenten inzicht in de eisen waaraan een door hen uitgevoerde opdracht dient te voldoen en vormen voor docenten een leidraad op basis waarvan zij gericht feedback geven. Het gebruik van deze *rubrics* is binnen de opleiding van recente datum, reden waarom zij binnen de opleiding nog bediscussieerd en vervolgens aangescherpt worden. Het panel vindt de introductie van deze *rubrics* een prima instrument om de nauwkeurigheid in de beoordeling tussen examinatoren verder te verfijnen.

De toetsen die het auditteam heeft bestudeerd tijdens de audit zijn in orde. De toetsvormen zijn gelijkmatig verdeeld over de verschillende studieonderdelen. De spreiding van de vragen over de te bestuderen stof is goed, de open vragen geven studenten de gelegenheid om de vraag met voldoende diepgang te beantwoorden. De vraagstelling is voldoende complex, bij meerkeuzevragen bijvoorbeeld is de keuze van alternatieve antwoorden zodanig dat de student goed moet nadenken over het juiste alternatief. Studenten geven aan tevreden te zijn over het niveau van de toetsen en over de informatie over de toetsen. Positief is verder dat de opleiding gebruik maakt van standaard beoordelingscriteria voor schriftelijke opdrachten. Deze criteria hanteert de opleiding voor alle schriftelijke producten van studenten. Het is dus niet zo dat de opleiding de student alleen in het taalvaardigheidsonderwijs en daarna pas weer bij zijn afstudeerwerk beoordeelt op schrijfkwaliteit, maar dat dit door de gehele opleiding gebeurt. Het panel waardeert deze aanpak, omdat de opleiding hiermee het belang onderstreept van goede schriftelijke uitdrucksvaardigheid van haar studenten.

Zowel het stage-assessment als het portfolio-assessment aan het eind van de opleiding is door de opleiding op een inzichtelijke wijze vormgegeven. Dit is een sterk punt van de opleiding. Zoals al opgemerkt zijn docenten opgeleid en gecertificeerd om het assessment te begeleiden en te beoordelen, waarbij overigens ook begeleiden en beoordelen weer gescheiden zijn. Wat betreft het stage-assessment geldt dat de student moet aantonen dat hij gedurende een stage van twintig weken heeft gewerkt aan vijf competenties (waarvan twee verplicht) op basis van tien juridische producten en daarbij is gegroeid naar niveau 2. Voor de beoordeling van de producten is behalve het eindproduct ook de reflectie door de student op de inhoud van belang.

Gerealiseerd niveau

De opleiding toetst in de afstudeerperiode alle acht competenties op het hoogste niveau. De individuele beoordeling van zowel voltijd- als deeltijdstudenten in het vierde studiejaar vindt plaats op basis van drie onderdelen:

1. Het praktijkgerichte afstudeeronderzoek dat de student zelfstandig uitvoert naar aanleiding van een praktijkprobleem binnen een organisatie.
2. Het portfolio van de student.
3. De presentatie/verdediging van de student van zijn afstudeeronderzoek en portfolio tijdens het eindassessment.

Het praktijkgericht onderzoek omvat 24 EC, de presentatie 2 EC en het portfolio 4 EC en vormt daarmee een logisch sluitstuk van de onderzoekslijn in de opleiding.

Het auditteam stelt vast dat de opleiding de afgelopen drie kalenderjaren heeft geïnvesteerd in de procedures rond het afstuderen, met name om de kwaliteit van het afstudeerproces te verbeteren. Ten tijde van de audit was het verbeterproces nog niet geheel afgerond, maar de genomen maatregelen zonder meer fors. Het gaat daarbij onder andere om de verdere aanscherping van de beoordelingscriteria bij het beoordelen van afstudeerproducten, het betrekken van externen bij het beoordelen van eindproducten, het bevorderen van de deskundigheid van afstudeerbegeleiders, het stellen van zwaardere eisen aan de praktijkorganisatie en het verbeteren van de afstudeersystematiek en het afstudeerproces. Zo heeft de opleiding thans meer oog voor de methodologische verantwoording én voor de beoordeling van het taalgebruik van studenten in hun afstudeerproduct. Met ingang van het studiejaar 2013-2014 zijn de *intake* en de goedkeuring van de afstudeeropdracht verzwaaard. De afstudeercommissie, bestaande uit onder andere onderzoekers van het Kenniscentrum Maatschappij en Recht, beoordeelt alle aanvragen voor een afstudeeropdracht op basis van duidelijk geformuleerde criteria. Het begeleiden van de student tijdens het afstudeerproces en de beoordeling van het afstudeerproduct op basis van het vier-ogen principe, zijn gescheiden. Al met al goede maatregelen om de kwaliteit van het afstudeerproces en de kwaliteit van de afstudeerproducten te garanderen.

Het afstudeerproduct/de proeve van bekwaamheid bestaat uit een praktijkgericht onderzoek dat de voltijd- en deeltijdstudent individueel uitvoert in opdracht van een organisatie. Er is daarbij altijd sprake van een juridische hoofdcomponent in het afstudeeronderzoek. Kenmerkend voor de afstudeeropdracht, en dit blijkt ook uit de door het auditteam geselecteerde steekproef van afstudeerwerken, is de praktijkgerichte insteek. Dit betekent dat de eindopdracht een bijdrage levert aan de oplossing van een praktijkprobleem, waar het organiseren van juridische *processen* deel van uit maakt. Daarmee sluit de opleiding aan bij één van haar profileringspunten: het *organiseren* van juridische processen en is de cirkel gesloten tussen de standaarden 1 (beoogde eindkwalificaties) en 3 (gerealiseerde eindkwalificaties). Door de praktijkgerichte insteek en de koppeling met de dagelijkse praktijk zal de student zich in de regel niet alleen beperken tot de juridische kant van zijn onderzoeksvraag, maar tevens communicatieve en/of organisatorische aspecten bij zijn onderzoek betrekken.

De opleiding kent jaarlijkse valideerbijeenkomsten van afstudeerwerken binnen drie verschillende gremia. In aanvulling op een kritische toets door de eigen examencommissie en een validering door het eigen werkveld, organiseert de Amsterdamse opleiding ook jaarlijks een valideer- en calibreersessie met de HBO-Rechten opleidingen van de Hanzehogeschool en van Avans-Fontys. Alle gremia trekken zonder enig voorbehoud de conclusie dat het afstudeerwerk van de Amsterdamse opleiding op hbo-bachelorniveau ligt. Samen met de permanente calibreersessies van de docentbegeleiders- en beoordelaars van de afstudeeronderdelen is daarmee het niveau geborgd.

Het auditteam heeft voorafgaand aan de audit 15 voltijd- en 5 deeltijd afstudeerproducten (plus 3 eindwerken uit het wetenschappelijk excellentieprogramma) bestudeerd en komt tot de volgende bevindingen. Het auditteam beoordeelt de door haar bestudeerde eindwerken over de hele linie als hbo-niveau en kan in de regel het door de opleiding gegeven oordeel goed volgen. Het effect van de taalleerlijn is zichtbaar in het taalgebruik van studenten in hun eindwerk. De profilering van de opleiding komt duidelijk naar voren omdat veel studenten bij Amsterdamse organisaties afstuderen en/of in hun onderzoek het organiseren van juridische processen aan bod laten komen. Wel is het auditteam van mening dat de adviescomponent in de afstudeerwerkstukken sterker kan en de samenvatting meer *to the point*. Bij adviesrapporten is de relatie tussen bevindingen en advies niet altijd even goed navolgbaar. Dit neemt niet weg dat het auditteam van mening is dat de afstudeerwerken over de volle breedte het hbo-bachelorniveau representeren.

Het panel vraagt nog wel aandacht voor de schriftelijke verantwoording van de beoordeling door de examinatoren. Deze mag uitgebreider, ook bij scripties met een hoog cijfer. Dat zou tot meer transparantie voor de studenten leiden en kan uiteindelijk de betrouwbaarheid van de beoordeling vergroten.

Weging en oordeel

Overwegende dat (i) de examen- en de toetscommissie *in control* zijn, dat (ii) de procedure rond de benoeming van examinatoren adequaat is vormgegeven, dat (iii) het toetsproces duidelijk gestructureerd is en dat (iv) docenten de wijze waarop zij beoordelingscriteria toepassen systematisch uitwisselen, dat (v) de wijze van toetsen van het praktijkleren door middel van assessments goed is vormgegeven, dat (vi) de toetsen wat niveau betreft aan de maat zijn, dat (vii) het afstudeerproces duidelijk is vormgegeven waarbij de opleiding maatregelen heeft genomen om het afstudeerproces en de kwaliteit van de afstudeerproducten te verbeteren en het niveau van de afstudeerwerken te borgen door valideer- en calibreersessies, dat (viii) het auditteam van mening is dat de door haar bestudeerde afstudeerproducten over de hele linie het hbo-bachelorniveau representeren en dat (ix) in de eindwerken de profilering van de opleiding goed tot uitdrukking komt, oordeelt het auditteam standaard 3 als 'goed'. Een oordeel dat geldt voor beide varianten.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

De opleiding HBO-Rechten van de Hogeschool van Amsterdam biedt haar studenten een curriculum aan dat actueel en vakinhoudelijk aan de maat is. Op landelijk niveau hebben de opleidingen HBO-Rechten de afgelopen jaren in nauw overleg met het werkveld gewerkt aan de herziening van het opleidingsprofiel en de hiervan afgeleide set competenties.

De aansluiting van de opleiding op de eisen van de arbeidsmarkt is adequaat. Het didactisch concept is goed uitgewerkt, doordacht vormgegeven en biedt studenten de mogelijkheid om de competenties na vier jaar studie te verwerven. Het docententeam is goed in staat de aan docenten toebedeelde studieonderdelen te verzorgen. Studenten krijgen tijdens de opleiding een helder en realistisch beeld van de arbeidsmarkt en van de verwachtingen die het werkveld heeft van afgestudeerde hbo-juristen. Wat het eindniveau betreft, stelt het auditteam vast dat de toetsen passend zijn voor het niveau van de opleiding en dat het eindwerk (afstudeerscripties, portfolio's en bijbehorende presentaties) het hbo-bachelorniveau representeert.

Positief is het auditteam over de *drive* en de op kwaliteit gerichte cultuur in de opleiding, die het auditteam heeft ervaren tijdens de audit en die nodig zijn om de verbeteringen die de opleiding de komende jaren nog wil doorvoeren te realiseren. Ook is de opleiding er naar het oordeel van het auditteam in geslaagd, om de positie van de hbo-jurist op de arbeidsmarkt bij belangrijke partners in het werkveld goed op het netvlies te krijgen en hen tevens aan de opleiding te committeren.

Het oordeel van het auditteam op de drie standaarden luidt 'goed'. Daarmee verdient de opleiding HBO-Rechten van de Hogeschool van Amsterdam in de varianten voltijd en deeltijd het *overall* oordeel 'goed'.

Het panel adviseert de NVAO de opleiding opnieuw te accrediteren voor een periode van zes (6) jaar.

6. AANBEVELING

Het auditteam heeft nog de volgende aanbeveling voor de opleiding:

Uit het gesprek met een van de docenten taal is gebleken, dat studenten het trekken van conclusies op basis van onderzoeksgegevens lastig vinden, in het bijzonder het op een logische wijze verbinden van literatuur met de onderzoeksgegevens vinden ze moeilijk. Daar kan de opleiding in haar programma meer aandacht aan besteden.

BIJLAGE I Scoretabel

Scoretabel paneloordelen Hogeschool van Amsterdam hbo-bacheloropleiding HBO-Rechten voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. Beoogde eindkwalificaties	g
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	g
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	g
Algemeen eindoordeel	g

Scoretabel paneloordelen Hogeschool van Amsterdam hbo-bacheloropleiding HBO-Rechten deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. Beoogde eindkwalificaties	g
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	g
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	g
Algemeen eindoordeel	g

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

Competenties HBO-Rechten Amsterdam

Rechtstoepassing

1. Formuleren en oplossen van rechtsvragen op basis van analyse van juridisch relevante feiten en juridische bronnen. (Juridisch analyseren)
2. Geven van advies op basis van een juridische analyse. (Adviseren)
3. Behartigen van juridische belangen van anderen door rechtsbijstand te verlenen, te onderhandelen en te bemiddelen. (Vertegenwoordigen)
4. Vaststellen van de rechtspositie van een of enkele personen binnen juridische kaders met meeweging van juridische argumenten en maatschappelijke factoren. (Beslissen)
5. Opstellen en wijzigen van regelgeving. (Reguleren)
6. Aanleggen en beheren van juridische dossiers, bewaken van de doorloop en de samenhang, afsluiten en overdragen ervan. (Dossier managen)

Facilitering van de rechtstoepassing

7. Efficiënt en effectief uitvoeren en regisseren van organisatieprocessen in een juridische context met aandacht voor proces- en kwaliteitsmanagement, kennis- en informatiemanagement en innovatie. (Organiseren)
8. Ontwikkelen van de eigen professionaliteit. (Reflectieve professional)

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

Leerplanschema jaar 1 voltijd publiekstream

Jaar 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	Jurist bij de overheid 1	Jurist bij de overheid 1	Jurist in het bedrijfsleven 1	Jurist in het bedrijfsleven 1
Integratielijijn 8 EC		Project publiekrecht 4 EC		Project privaatrecht 4 EC
Theorielijijn 30 EC	Strafrecht 1 5 EC	Bestuursrecht 1 5 EC	Verbintenissenrecht 5 EC	Bijzondere overeenkomsten 5 EC
	Staatsrecht 5 EC		Goederenrecht 1 5 EC	
Vaardighedenlijijn 20 EC	Communicatie-vaardigheden basis 1 EC		Presenteren 1 EC	
	Zoeken in wettenbundels en casus oplossen 2 EC	Zoeken naar literatuur en regelgeving 2 EC	Zoeken naar jurisprudentie 2 EC	Bronnenonderzoek 2 EC
	Taalbeheersing basis 2 EC		Recht lezen 1 2 EC	Juridisch corresponderen 2 EC
	Projectmanagement 1 2 EC		Projectmanagement 2 2 EC	
Studieloopbaan-begeleiding 2 EC	Slb 1.1	Slb 1.2 1 EC	Slb 1.3	Slb 1.4 1 EC
Totaal 60 EC	17 EC	12 EC	17 EC	14 EC

Leerplanschema jaar 1 voltijd privaatstroom

Jaar 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	Jurist in het bedrijfsleven 1	Jurist in het bedrijfsleven 1	Jurist bij de overheid 1	Jurist bij de overheid 1
Integratielijn 8 EC		Project privaatrecht 4 EC		Project publiekrecht 4 EC
Theorielijn 30 EC	Verbintenissenrecht 5 EC	Bijzondere overeenkomsten 5 EC	Strafrecht 1 5 EC	Bestuursrecht 1 5 EC
	Goederenrecht 1 5 EC		Staatsrecht 5 EC	
Vaardighedenlijn 20 EC	Communicatie-vaardigheden basis 1 EC		Presenteren 1 EC	
	Zoeken in wettenbundels en casus oplossen 2 EC	Zoeken naar literatuur en regelgeving 2 EC	Zoeken naar jurisprudentie 2 EC	Bronnenonderzoek 2 EC
	Taalbeheersing basis 2 EC		Recht lezen 1 2 EC	Juridisch corresponderen 2 EC
	Projectmanagement 1 2 EC		Projectmanagement 2 2 EC	
Studieloopbaan-begeleiding 2 EC	Slb 1.1	Slb 1.2 1 EC	Slb 1.3	Slb 1.4 1 EC
Totaal 60 EC	17 EC	12 EC	17 EC	14 EC

Leerplanschema jaar 2 voltijd publiekstream

Jaar 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	Jurist bij de overheid 2	Jurist bij de overheid 2	Jurist in het bedrijfsleven 2	Jurist in het bedrijfsleven 2
Integratielijijn 10 EC	Project bestuur en Europa (1 EC) 5 EC (4 EC)		Project de paralegal (1 EC) 5 EC (4 EC)	
Theorie lijn 28 EC	Europees recht 5 EC	Strafrecht 2 5 EC	Burgerlijk procesrecht 5 EC	Ondernemingsrecht 5 EC
	Bestuursrecht 2 4 EC		Goederenrecht 2/ Faillissementsrecht 4 EC	
Vaardigheden lijn 20 EC	Casusgericht zoeken 2 EC	IE-recht voor de praktijk 2 EC	Kennis- en informatie- management 1 2 EC	Kennis- en informatie- management 2 2 EC
	Debatteren 1 EC	Solliciteren 1 EC		Onderhandelen 1 EC
	Recht lezen 2 2 EC	Zakelijk schrijven 1 1 EC	Zakelijk schrijven 2 2 EC	Juridisch argumenteren 2 EC
				Beroepsethiek 2 EC
Studieloopbaan- begeleiding 2 EC	Slb 2.1	Slb 2.2 1 EC	Slb 2.3	Slb 2.4 1 EC
Totaal 60 EC	14 EC (15EC)	15 EC (14 EC)	13 EC (14 EC)	18 EC (17 EC)

Leerplanschema jaar 2 voltijd privaatstroom

Jaar 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	Jurist in het bedrijfsleven 2	Jurist in het bedrijfsleven 2	Jurist bij de overheid 2	Jurist bij de overheid 2
Integratielijn 10 EC	Project de paralegal (1 EC)	5 EC (4 EC)	Project bestuur en Europa (1 EC)	5 EC (4 EC)
Theorielijn 28 EC	Burgerlijk procesrecht 5 EC	Ondernemingsrecht 5 EC	Europees recht 5 EC	Strafrecht 2 5 EC
	Goederenrecht 2/ Faillissementsrecht 4 EC		Bestuursrecht 2 4 EC	
Vaardighedenlijn 20 EC	Casusgericht zoeken 2 EC	IE-recht voor de praktijk 2 EC	Kennis- en informatie- management 1 2 EC	Kennis- en informatie- management 2 2 EC
	Onderhandelen 1 EC		Solliciteren 1 EC	Debatteren 1 EC
	Recht lezen 2 2 EC	Zakelijk schrijven 1 1 EC Beroepsethiek 2 EC	Zakelijk schrijven 2 2 EC	Juridisch argumenteren 2 EC
Studieloopbaan- begeleiding 2 EC	Slb 2.1	Slb 2.2 1 EC	Slb 2.3	Slb 2.4 1 EC
Totaal 60 EC	14 EC (15 EC)	16 EC (15 EC)	14 EC (15 EC)	16 EC (15 EC)

Leerplanschema jaar 3 voltijd extern

Jaar 3	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Integratielijn 35 EC	Stage (14 EC)	Stage (15 EC) 29 EC	Project recht in bedrijf 1 3 EC	Project recht in bedrijf 2 3 EC
Theorielijn 17 EC	Organisatie- kunde 1 1 EC	Organisatie- kunde 2 2 EC	Sociaal recht 1 4 EC	Sociaal recht 2 4 EC
			Praktisch ICT-recht 2 EC	Belastingrecht 4 EC
Vaardighedenlijn 7 EC			Onderzoeksvaardigheden: theorie 2 EC	Onderzoeksvaardigheden: praktijk 4 EC
			Adviseren 1 EC	
Studieloopbaan- begeleiding 1 EC			Slb 3.1	Slb 3.2 1 EC
TOTAAL 60 EC	(15 EC) 1 EC	(17 EC) 31 EC	12 EC	16 EC

Leerplanschema jaar 3 voltijd intern

Jaar 3	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Integratielijn 35 EC	Project recht in bedrijf 1 3 EC	Project recht in bedrijf 2 3 EC	Stage (14 EC)	Stage (15 EC) 29 EC
Theorielijn 17 EC	Sociaal recht 1 4 EC	Sociaal recht 2 4 EC	Organisatie- kunde 1 1 EC	Organisatie- kunde 2 2 EC
	Praktisch ICT-recht 2 EC	Belastingrecht 4 EC		
Vaardighedenlijn 7 EC	Onderzoeksvaardigheden: theorie 2 EC	Onderzoeksvaardigheden: praktijk 4 EC		
	Adviseren 1 EC			
Studieloopbaan- begeleiding 1 EC	Slb 3.1	Slb 3.2 1 EC		
TOTAAL 60 EC	12 EC	16 EC		

Leerplanschema jaar 3/4 deeltijd minor werken bij de overheid

	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	Jaar 3		Jaar 4 minor werken bij de overheid	
Integratielijijn 11 EC	Beroepsopdracht recht en organisatie 1 3 EC	Beroepsopdracht recht en organisatie 2 2 EC	Juridische kwaliteitszorg 3 EC	Bezwaarschriftprocedure 3 EC
Theorielijijn 33 EC	Sociaal recht 1 4 EC	Sociaal recht 2 4 EC	Omgevingsrecht 6 EC	Handhavings- en openbare orderecht 6 EC
	Organisatiekunde 1 1 EC	Organisatiekunde 2 2 EC	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Familierecht Internationaal publiekrecht Migratierecht Privacyrecht Sport en recht	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Consumentenrecht Huurrecht Juridisch Engels Opiumwetgeving en drugsbeleid Politologie
	Belastingrecht 4 EC			
Vaardighedenlijijn 15 EC	Onderzoeks-vaardigheden: theorie 2 EC	Onderzoeks-vaardigheden: praktijk 4 EC	Onderzoeks-practicum 1 3 EC	Onderzoeks-practicum 2 3 EC
	Praktisch ICT-recht 2 EC			
	Adviseren 1 EC			
Studieloopbaan-begeleiding 1 EC	Slb 3.1	Slb 3.2 1 EC	Slb 4.1	Slb 4.2
Totaal 60 EC	13 EC	17 EC	15 EC	15 EC

Leerplanschema jaar 3/4 deeltijd minor werken in de procespraktijk

	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	Jaar 3		Jaar 4 minor werken in de procespraktijk	
Integratielij 11 EC	Beroepsopdracht recht en organisatie 1 3 EC	Beroepsopdracht recht en organisatie 2 2 EC	Juridische kwaliteitszorg 3 EC	Oefenrechtbank 3 EC
Theorielij 33 EC	Sociaal recht 1 4 EC	Sociaal recht 2 4 EC	Verdiepend burgerlijk procesrecht 6 EC	Strafprocesrecht 6 EC
	Organisatiekunde 1 1 EC	Organisatiekunde 2 2 EC	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Familierecht Internationaal publiekrecht Migratierecht Privacyrecht Sport en recht	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Consumentenrecht Huurrecht Juridisch Engels Opiumwetgeving en drugsbeleid Politicologie
	Belastingrecht 4 EC			
Vaardighedenlij 15 EC	Onderzoeks-vaardigheden: theorie 2 EC	Onderzoeks-vaardigheden: praktijk 4 EC	Onderzoeks-practicum 1 3 EC	Onderzoeks-practicum 2 3 EC
	Praktisch ICT-recht 2 EC			
	Adviseren 1 EC			
Studieloopbaan-begeleiding 1 EC	Slb 3.1	Slb 3.2 1 EC	Slb 4.1	Slb 4.2
Totaal 60 EC	13 EC	17 EC	15 EC	15 EC

Leerplanschema jaar 3/4 deeltijd minor werken in het bedrijfsleven

	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	Jaar 3		Jaar 4 minor werken in het bedrijfsleven	
Integratielij 11 EC	Beroepsopdracht recht en organisatie 1 3 EC	Beroepsopdracht recht en organisatie 2 2 EC	Juridische kwaliteitszorg 3 EC	Contracten opstellen en beoordelen 3 EC
Theorielij 33 EC	Sociaal recht 1 4 EC	Sociaal recht 2 4 EC	Contractenrecht 6 EC	Handelsrecht 6 EC
	Organisatiekunde 1 1 EC	Organisatiekunde 2 2 EC	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Familierecht Internationaal publiekrecht Migratierecht Privacyrecht Sport en recht	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Consumentenrecht Huurrecht Juridisch Engels Opiumwetgeving en drugsbeleid Politicologie
	Belastingrecht 4 EC			
Vaardighedenlij 15 EC	Onderzoeks-vaardigheden: theorie 2 EC	Onderzoeks-vaardigheden: praktijk 4 EC	Onderzoeks-practicum 1 3 EC	Onderzoeks-practicum 2 3 EC
	Praktisch ICT-recht 2 EC			
	Adviseren 1 EC			
Studieloopbaan-begeleiding 1 EC	Slb 3.1	Slb 3.2 1 EC	Slb 4.1	Slb 4.2
Totaal 60 EC	13 EC	17 EC	15 EC	15 EC

Leerplanschema jaar 4 voltijd minor werken bij de overheid

Jaar 4	Blok 1	Blok 2	Blok 3 en 4
Integratielij 32 EC	Juridische kwaliteitszorg 3 EC	Bezwaarschriftprocedure 3 EC	Afstuderen Proeve van bekwaamheid 24 EC Presentatie afstudeeronderzoek en portfolio 2 EC
Theorie 18 EC	Omgevingsrecht 6 EC	Handhavings- en openbare orderecht 6 EC	
	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Concernrecht Consumentenrecht Familierecht Huurrecht Internationaal publiekrecht Migratierecht Privacyrecht Sport en recht Verdiepend arbeidsrecht Verzwaard Europees recht	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Aanbestedingsrecht Consumentenrecht Familierecht Huurrecht Juridisch Engels Politicologie Opiumwetgeving en drugsbeleid Privacyrecht Verdiepend arbeidsrecht Verzwaard aansprakelijkheidsrecht	
	Vaardigheden 6 EC	Onderzoekspracticum 1 3 EC	
Studieloopbaanbegeleiding 4 EC	Slb 4.1	Slb 4.2	
Totaal 60 EC	15 EC	15 EC	30 EC

Leerplanschema jaar 4 voltijd minor werken in het bedrijfsleven

Jaar 4	Blok 1	Blok 2	Blok 3 en 4
Integratielijn 32 EC	Juridische kwaliteitszorg 3 EC	Contracten opstellen en beoordelen 3 EC	Afstuderen Proeve van bekwaamheid 24 EC Presentatie afstudeeronderzoek en portfolio 2 EC
Theorie lijn 18 EC	Contractenrecht 6 EC	Handelsrecht 6 EC	
	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Concernrecht Consumentenrecht Familierecht Huurrecht Internationaal publiekrecht Migratierecht Privacyrecht Sport en recht Verdiepend arbeidsrecht Verzwaard Europees recht	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Aanbestedingsrecht Consumentenrecht Familierecht Huurrecht Juridisch Engels Politicologie Opiumwetgeving en drugsbeleid Privacyrecht Verdiepend arbeidsrecht Verzwaard aansprakelijkheidsrecht	
Vaardighedenlijn 6 EC	Onderzoekspracticum 1 3 EC	Onderzoekspracticum 2 3 EC	
Studieloopbaanbegeleiding 4 EC	Slb 4.1	Slb 4.2	
Totaal 60 EC	15 EC	15 EC	30 EC

Leerplanschema jaar 4 voltijd minor werken in de procespraktijk

Jaar 4	Blok 1	Blok 2	Blok 3 en 4
Integratielij 32 EC	Juridische kwaliteitszorg 3 EC	Oefenrechtbank 3 EC	Afstuderen Proeve van bekwaamheid 24 EC Presentatie afstudeeronderzoek en portfolio 2 EC
Theorielij 18 EC	Verdiepend burgerlijk procesrecht 6 EC	Strafprocesrecht 6 EC	
	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Concernrecht Consumentenrecht Familierecht Huurrecht Internationaal publiekrecht Migratierecht Privacyrecht Sport en recht Verdiepend arbeidsrecht Verzwaard Europees recht	Keuzevak 3 EC <u>keuze uit:</u> Aanbestedingsrecht Consumentenrecht Familierecht Huurrecht Juridisch Engels Politicologie Opiumwetgeving en drugsbeleid Privacyrecht Verdiepend arbeidsrecht Verzwaard aansprakelijkheidsrecht	
Vaardighedenlij 6 EC	Onderzoekspracticum 1 3 EC	Onderzoekspracticum 2 3 EC	
Studieloopbaan-begeleiding 4 EC	Slb 4.1	Slb 4.2	
Totaal 60 EC	15 EC	15 EC	30 EC

Leerplanschema jaar 4 voltijd minor Working in an International Legal Environment

Jaar 4	Blok 1	Blok 2	Blok 3 en 4
Integration line 32 EC	Moot Court 1 3 EC	Moot Court 2 3 EC	Afstuderen Proeve van bekwaamheid 24 EC Presentatie afstudeeronderzoek en portfolio 2 EC
Theory line 16 EC	European law 5 EC	Human rights and international criminal law 3 EC	
	Introduction to international law 1 EC	International aspects of civil law 3 EC	
	Comparative law 4 EC		
Skills line 8 EC	Legal English 2 EC	Negotiation skills and cultural awareness 2 EC	
		Research 4 EC	
Studieloopbaan-begeleiding 4 EC	Slb/counselling	Slb/counselling	Eindkwalificaties 4 EC
Totaal: 60 EC	15 EC	15 EC	30 EC

Leerplanschema jaar 4 deeltijd afstuderen

Jaar 4	Blok 1 en 2
Integratielijn 26 EC	Afstuderen Proeve van bekwaamheid 24 EC Presentatie afstudeeronderzoek en portfolio 2 EC
Theorielijn 0 EC	
Vaardighedenlijn 0 EC	
Studieloopbaan- begeleiding 4 EC	Eindkwalificaties 4 EC
Totaal 30 EC	30 EC

Leerplanschema jaar 2 voltijd wetenschappelijk excellentieprogramma

Jaar 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	Jurist bij de overheid 2	Jurist bij de overheid 2	Jurist in het bedrijfsleven 2	Jurist in het bedrijfsleven 2
Integratielijn 10 EC	Project bestuur en Europa (1 EC)	(4 EC) 5 EC	Project de paralegal (1 EC)	(4 EC) 5 EC
Theorielijn 34 EC	Europees recht 5 EC	Strafrecht 2 5 EC	Burgerlijk procesrecht 5 EC	Ondernemingsrecht 5 EC
	Bestuursrecht 2 4 EC		Goederenrecht 2/ Faillissementsrecht 4 EC	
			UvA: Contractenrecht (3 EC)	(3 EC) 6 EC
Vaardighedenlijn 18 EC	Casusgericht zoeken 2 EC	IE-recht voor de praktijk 2 EC	Kennis- en informatie- management 1 2 EC	Kennis- en informatie- management 2 2 EC
	Debatteren 1 EC	Solliciteren 1 EC		Onderhandelen 1 EC
	Recht lezen 2 2 EC	Zakelijk schrijven 1 1 EC	Zakelijk schrijven 2 2 EC	Juridisch argumenteren 2 EC
Studieloopbaan- begeleiding 2 EC	Slb 2.1	Slb 2.2 1 EC	Slb 2.3	Slb 2.4 1 EC
Totaal 64 EC	(15 EC) 14 EC	(14 EC) 15 EC	(17 EC) 13 EC	(18 EC) 22 EC

Leerplanschema jaar 3 voltijd wetenschappelijk excellentieprogramma

Jaar 3	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Integratielij 35 EC	Stage (14 EC)	Stage (15 EC) 29 EC	Recht in bedrijf 1 3 EC	Recht in bedrijf 2 3 EC
Theorie 21 EC	Organisatie- kunde 1 1 EC	Organisatie- kunde 2 2 EC	UvA: Bestuurs(proces)recht (6 EC) 12 EC	
				UvA: Rechtsfilosofie en -theorie 6 EC
Vaardighedenlij 7 EC			Onderzoeksvaardigheden: theorie 2 EC	Onderzoeksvaardigheden: praktijk 4 EC
			Adviseren 1 EC	
Studieloopbaan- begeleiding 1 EC			Slb 3.1	Slb 3.2 1 EC
TOTAAL 64 EC	(15 EC) 1 EC	(17 EC) 31 EC	(12 EC) 6 EC	(20 EC) 26 EC

Leerplanschema jaar 4 voltijd wetenschappelijk excellentieprogramma

Jaar 4	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Integratielijn 18 EC			HvA: Proeve van bekwaamheid (5 EC)	(5 EC) 10 EC UvA: Essay (3 EC)
				(3 EC) 6 EC HvA: Presentatie afstudeer- onderzoek en portfolio 2 EC
Theorielij 40 EC	UvA: Goederenrecht 6 EC	HvA: Verzwaard aansprakelijk- heidsrecht 5 EC	UvA: Ondernemingsrecht 6 EC	
	UvA: Nationaal en internationaal burgerlijk procesrecht 6 EC		HvA: Verzwaard Europees recht 5 EC	
	UvA: Straf(proces)recht II - Formeel 6 EC	UvA: Straf(proces)recht II - Materieel 6 EC		
Studieloopbaan- begeleiding 2 EC	Slb 4.1	Slb 4.2		HvA: Eindkwalificaties 2 EC
Totaal 60 EC	18 EC	11 EC	(19 EC) 11 EC	(12 EC) 20 EC

Leerplanschema's voltijd professioneel excellentieprogramma

Jaar 1 Studium excellentie	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Praktijklijn 4 EWP		Excellent evenement 1.2 2 EWP		Excellent evenement 1.4 2 EWP
Onderzoekslijn				

Jaar 2 Studium excellentie	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Praktijklijn 4 EWP		Excellent evenement 2.2 2 EWP		Studiereis 2 EWP
Onderzoekslijn				

Jaar 3 Honours traject	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Praktijklijn 6 EWP	Excellente stage (2 EWP)	Excellente stage (2 EWP) 4 EWP		Excellentie op maat 3.4 2 EWP
Onderzoekslijn 1 EWP			Excellente onderzoeksvaardigheden: theorie 1 EWP	

Jaar 4 Honours traject	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Praktijklijn 2 EWP		Excellentie op maat 4.2 2 EWP		
Onderzoekslijn 6 EWP	Excellent practicum onderzoek (1 EWP)	Excellent practicum onderzoek (1 EWP) 2 EWP	Excellente proeve van bekwaamheid (2 EWP)	Excellente proeve van bekwaamheid (2 EWP) 4 EWP

Nb 1 Excellent evenement 1.2 en Excellent evenement 1.4 zijn tevens bestemd voor studenten met ambitie voor het wetenschappelijk excellentieprogramma.

Nb 2 Studium excellentie van het professioneel excellentieprogramma bedraagt minimaal 6 EWP.

Nb 3 Honours traject van het professioneel excellentieprogramma bedraagt minimaal 15 EWP.

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma: Beperkte Opleidingsbeoordeling t.b.v. hbo-bacheloropleiding HBO-Rechten. Hogeschool van Amsterdam, op 7 oktober 2014.

Tijd	Lokaal	Activiteit	Interviewpartners
08.15 – 08.30	B 2.15	Inloop en ontvangst panel	<ul style="list-style-type: none"> • Joost Fleuren, beleidsmedewerker kwaliteit en accreditatie Domein Maatschappij en Recht • Robbert Land, teammanager jaar 3 Stage vt en werkplekassessment dt • Ellen Oudejans, opleidingsmanager
08.30 – 09.30	B 2.15	Intern overleg panel	
09.30 – 09.45 09.45 – 10.30	B 2.15	Kennismaking panel en managementteam & bespreken dagprogramma Gesprek met management	<ul style="list-style-type: none"> • Ingrid Depyper, teammanager jaar 2 vt • Daan Huis, teammanager jaar 4 vt en dt • Diana Huizer, teammanager jaar 3 intern vt • Robbert Land, teammanager jaar 3 Stage vt en werkplekassessment dt • Ellen Oudejans, opleidingsmanager • Hanneke Wegman, teammanager en opleidingsmanager Master Legal Management • Maarten Wiewel, teammanager jaar 1 vt
10.30 – 10.45	B 2.15	Pauze	
10.45 – 11.45	B 2.15	Gesprek met docenten over o.a. onderwijsleeromgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Fadoua Aouattah, docent recht en coördinator Afstuderen • Stephan Borggreve, docent Communicatieve vaardigheden en Taalbeheersing • Mohamed el Gartit, docent recht • Nanda Goudswaard - Van Zundert, docent en coördinator Organisatiekunde en Project recht in bedrijf • Mick Koopman, docent recht • Shagoia Mafi, docent recht en coördinator minoren • Maurik Michael, docent Communicatieve vaardigheden en Taalbeheersing en coördinator Studieloopbaanbegeleiding jaar 1 en 2 • Sophie Poldermans, docent recht en coördinator internationalisering

11.45 – 12.45	B 2.15	Gesprek met studenten voltijd en deeltijd	<ul style="list-style-type: none"> • Ali el Bousklati, voltijdstudent jaar 2 • Aron Hooijman, SV JuristA, voltijdstudent jaar 3 • Uschi Matt, deeltijdstudent jaar 3 • Sam Naumann, voltijdstudent jaar 1 • Sudesh Ramautar, deeltijdstudent jaar 4 • Salima Taabouni, deeltijdstudent jaar 4 • Soufiane Talie, voltijdstudent jaar 4, opleidingscommissie • David de Vries, voltijdstudent jaar 3 • Emylaine Willems, voltijdstudent jaar 4
12.45 – 13.30	B 2.04	Lunch panel	
12.45 – 13.30	A 2.01	Open spreekuur	
13.30 – 14.15	Start B 2.04	Rondleiding	<ul style="list-style-type: none"> • Soufiane Talie, voltijdstudent jaar 4, opleidingscommissie • Lotte Zijm, praktijkinstructeur
14.15 – 15.00	B 2.15	Docenten en lector over o.a. professionalisering	<ul style="list-style-type: none"> • Daniëlle Beets, docent recht en coördinator excellentieprogramma's • Juliette Erkelens, docent recht en voorzitter Praktijkgroep privaatrecht • Rob van Otterlo, lector Legal Management • Dorothe Rothbarth, docent recht en coach nieuwe docenten • Lilian Stuger - Kembel, docent recht en coördinator Het Juridisch Spreekuur • Ivar Timmer, clustermanager Kenniscentrum Maatschappij en Recht
15.00 – 15.45	B 2.15	Werkveld en alumni	<ul style="list-style-type: none"> • Bart Burger, Manager Legal Services, DAS, Zaandam • Pim Croiset van Uchelen, Regionaal directeur bedrijfsvoering, Openbaar Ministerie parket Amsterdam, Amsterdam • Yvonne Huisman, Senior juridisch adviseur omgevingsrecht, Gemeente Amsterdam, Amsterdam • Fadime Kiliç, Advocaat, Kiliç Advocatuur, Amsterdam • Hanane el Kouaa, Jurist, Gemeente Amsterdam, Amsterdam • David Rubio Borrajo, International Legal Certification Expert, Certification Europe BV, Weesp • Jeannette Soeters-Keman, Adviseur informatie, UWV Sloterdijk, Amsterdam • Daniella Torres, Juridisch medewerker, Nutsservices B.V., Amsterdam
15.45 – 16.30	B 2.15	Examencommissie	<ul style="list-style-type: none"> • Jacky van den Dikkenberg, docent Communicatieve vaardigheden en Taalbeheersing en lid examencommissie • Arif Khan, docent recht, voorzitter Praktijkgroep publiekrecht en voorzitter examencommissie • Dunja Monker, docent recht, medewerker curriculumontwikkeling en lid examencommissie • Ömür Uzak, docent recht en lid examencommissie

16.30 – 16.45	B 2.15	Interne terugkoppeling	
16.45 – 17.00	B 2.15	Pending issues	
17.00 – 18.00	B 2.15	Interne beraadslaging	
18.00	A 1.15	Terugkoppeling	<ul style="list-style-type: none"> • Alle betrokkenen

Werkwijze

Bij de beoordeling van de opleiding HBO-Rechten, voltijd en deeltijd, is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop het panel zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het panel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditteam zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de opleiding en haar beide varianten.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditteam met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Het oordeel van het auditteam vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en dual), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Beperkte opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 3 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste twee standaarden als 'goed' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste twee standaarden als 'excellent' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

- Kritische reflectie opleiding HBO-Rechten.
- Organigram instelling / Organigram opleiding.
- Domeinspecifiek referentiekader en eindkwalificaties
- Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
 - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docent(en) en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel:
 - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
 - differentiatie in graad uitgedrukt in percentage van het totaal.
- Overzicht van de contacten met het werkveld.
- Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Verslagen overleg in relevante commissies / organen.
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Handboeken en overig studiemateriaal.
- Overzichtslijst van *alle* eindwerken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid). Het auditpanel heeft de volgende eindwerken bekeken⁸:

Aantal	Studentnummer	Variant
1	500535155	voltijd
2	500527555	voltijd
3	500602245	voltijd
4	500601496	voltijd
5	500541859	voltijd
6	500608019	Voltijd
7	500609759	Voltijd
8	500518653	Voltijd
9	500608941	Voltijd
10	500608923	Voltijd
11	500614065	Voltijd
12	500615354	Voltijd
13	500513669	Voltijd
14	500547556	voltijd
15	500601507	voltijd
16	500605650	deeltijd
17	500610793	deeltijd
18	500520071	deeltijd
19	500619322	deeltijd
20	500547654	deeltijd
21	500618245	Wetenschappelijke excellentie

⁸ Om redenen van privacy zijn hier uitsluitend de studentnummers weergegeven. Namen van de afgestudeerde studenten en de titels van de eindwerken zijn bekend bij de secretaris van het auditteam.

22	500608919	Wetenschappelijke excellentie
23	500547548	Wetenschappelijke excellentie

BIJLAGE VI Overzicht auditpanel

Samenstelling, expertise en korte functiebeschrijvingen (cv's) van voorzitter, leden en secretaris.

Overzicht panelleden en secretaris.

Naam (inclusief titulatuur)	Rol (voorzitter / lid / student-lid / secretaris)	Domeindeskundige (ja / nee)
Mevrouw drs. F.M. Brouwer	voorzitter	nee
De heer mr. H. van de Luytgaarden	Lid	ja
De heer mr. J. Lanenga	Lid	ja
De heer mr. J. Helsdingen	Lid	ja
De heer A. Arbaj	Student-lid	nee

Secretaris/Coördinator

De heer drs. G.W.M.C. Broers	secretaris	Gecertificeerd
------------------------------	------------	----------------

Korte functiebeschrijvingen panelleden.

1	Mevrouw F.M. Brouwer is senior adviseur bij Hobéon en treedt veelvuldig op als voorzitter bij accreditatieonderzoeken van hbo-master en hbo-bacheloropleidingen.
2	De heer Van de Luytgaarden is verbonden aan de Hogeschool Zuyd als lector Recht in Europa.
3	De heer J. Lanenga is werkzaam als concernmanager bestuurlijke en juridische zaken bij de Bestuursdienst gemeente Groningen.
4	De heer J. Helsdingen is senior jurist bij ARAG Rechtsbijstand.
5	De heer A. Arbaj, student HBO-Rechten Hogeschool Utrecht.

Op 8 mei 2014 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de opleiding Hbo-Rechten, van de Hogeschool van Amsterdam, onder nummer 002857.

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van de NVAO. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende tenminste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling -anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het Evaluatiebureau-, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl